Estyn

estyn.llyw.cymru
estyn.gov.wales

Addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2 a chyfnod allweddol 3

Mehefin 2018

Diben Estyn yw arolygu ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Mae Estyn yn gyfrifol am arolygu:

- ysgolion a lleoliadau meithrin a gynhelir gan, neu sy'n cael arian gan awdurdodau lleol
- ysgolion cynradd
- ysgolion uwchradd
- ysgolion arbennig
- unedau cyfeirio disgyblion
- ysgolion pob oed
- ysgolion annibynnol
- addysg bellach
- colegau arbenigol annibynnol
- dysgu oedolion yn y gymuned
- gwasanaethau addysg awdurdodau lleol ar gyfer plant a phobl ifanc
- addysg a hyfforddiant athrawon
- Cymraeg i oedolion
- dysgu yn y gwaith
- dysgu yn y sector cyfiawnder

Mae Estyn hefyd:

- yn rhoi cyngor ar ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ac eraill; ac
- yn cyhoeddi achosion o arfer dda yn seiliedig ar dystiolaeth arolygu

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen hon/cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau
Estyn
Llys Angor
Heol Keen
Caerdydd
CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at cyhoeddiadau@estyn.llyw.cymru

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan: www.estyn.llyw.cymru

Cyfieithwyd y ddogfen hon gan Trosol (Saesneg i Gymraeg).

Ⓗ Hawlfraint y Goron 2018: Gellir ailddefnyddio'r adroddiad hwn yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei ailddefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl yr adroddiad penodol.

Cynnwys | Tudalen

Cyflwyniad **1**

Cefndir **1**

Prif ganfyddiadau **5**

Argymhellion **8**

Safonau **9**

Medrau, gwybodaeth a dealltwriaeth 9
Agweddau at ddysgu 12

Darpariaeth **13**

Cynllunio'r cwricwlwm 13
Cyfoethogi a phrofiadau 15
Addysgu 16
Asesu ac adborth 18

Arweinyddiaeth **20**

Arweinyddiaeth pwnc 20
Tynnu allan o wersi 21
Gwella ansawdd 21
Pontio 23
Atal 24
Her a chymorth allanol 25

Atodiad 1: Cwestiynau i ysgolion eu hystyried fel rhan o'u hunanarfarniad **26**

Atodiad 2: Sail y dystiolaeth **28**

Atodiad 3: Astudiaethau achos **30**

Astudiaeth Achos 1: Ysgol Gyfun Dŵr-y-Felin 30
Astudiaeth Achos 2: Ysgol Gynradd Plasmarl 32

Geirfa **34**

Cyfeiriadau **36**

Cyflwyniad

Ysgrifennir yr adroddiad hwn i ymateb i gais am gyngor gan Lywodraeth Cymru yn llythyr cylch gwaith blynyddol y Gweinidog i Estyn ar gyfer 2017-2018. Mae'r adroddiad yn arfarnu safonau, darpariaeth ac arweinyddiaeth mewn addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2 a chyfnod allweddol 3. Nid yw'n cwmpasu addysg grefyddol mewn ysgolion enwadol, annibynnol nac arbennig.

Mae'r adroddiad hwn yn cwmpasu safonau mewn addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2 a chyfnod allweddol 3, a chyfranogiad mewn dysgu ac ymgysylltiad ag ef. Mae hefyd yn ystyried y ffactorau sy'n effeithio ar safonau, gan gynnwys cynllunio'r cwricwlwm, addysgu, asesu, arweinyddiaeth a gwella ansawdd.

Mae'r adroddiad wedi'i fwriadu ar gyfer Llywodraeth Cymru, penaethiaid a staff mewn ysgolion, awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol, ac aelodau o'r Cynghorau Ymgynghorol Sefydlog Addysg Grefyddol (CYSAGau)[1]. Bydd canfyddiadau'r adroddiad yn helpu llywio datblygu a gweithredu'r Cwricwlwm newydd i Gymru hefyd.

Cefndir

Mae addysg grefyddol yn rhan orfodol o'r cwricwlwm o'r cyfnod sylfaen i gyfnod allweddol 4. Rhaid i ysgolion ddarparu addysg grefyddol yn y sector ôl-16 hefyd. (Prydain Fawr, 1998). Rhaid i addysg grefyddol ddilyn y maes llafur perthnasol a gytunwyd yn lleol ar gyfer addysg grefyddol[2]. Mae gan rieni'r hawl gyfreithiol i dynnu eu plentyn o addysg grefyddol, er bod bron pob disgybl yn cymryd rhan yn llawn mewn addysg grefyddol yn ymarferol.

Mae'r Ddeddf Diwygio Addysg (Prydain Fawr 1988) a Chylchlythyr y Swyddfa Gymreig (Adran Addysg y Swyddfa Gymreig, 1994) yn amlinellu'r gofynion cyfreithiol ar gyfer addoli ar y cyd mewn ysgolion yng Nghymru. Rhaid i bob ysgol ddarparu gweithred ddyddiol o addoli ar y cyd ar gyfer pob disgybl. Nod addoli ar y cyd yw datblygu disgyblion yn gymdeithasol, yn foesol, yn ysbrydol ac yn ddiwylliannol. Ni ddylai ysgolion ddefnyddio addoli ar y cyd i addysgu addysg grefyddol. Mae addysg grefyddol ac addoli ar y cyd yn weithgareddau ar wahân er y gallent atgyfnerthu ei gilydd.

Datblygwyd y 'Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed yng Nghymru' gan Lywodraeth Cynulliad Cymru yn 2008 ochr yn ochr â'i hadolygiad o'r Cwricwlwm Cenedlaethol (Llywodraeth Cynulliad

[1] Mae CYSAGau yn gyfrifol yn gyfreithiol am gynghori awdurdodau lleol ar addysg grefyddol ac addoli ar y cyd. Rhaid i bob awdurdod lleol gael CYSAG.

[2] Mae'r maes llafur a gytunwyd yn lleol ar gyfer pob awdurdod lleol ar gael gan y Gymdeithas Cynghorau Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol: http://www.wasacre.org.uk/publications/syllabi.html

Cymru, 2008). Nod y fframwaith oedd gwella safonau addysg grefyddol yn genedlaethol trwy ddarparu cwricwlwm a fframwaith asesu cydlynus ar gyfer Cymru. Mae'n cynnwys rhaglenni astudio enghreifftiol ar gyfer pob cyfnod allweddol, ynghyd â disgrifiadau lefel ar gyfer perfformiad disgyblion. Diwygiodd pob awdurdod lleol a CYSAG eu meysydd llafur a gytunwyd yn lleol i ystyried y fframwaith.

Mae'r fframwaith yn datgan y dylai addysg grefyddol annog disgyblion i archwilio ystod o gwestiynau mewn ffordd fyfyriol, ddadansoddol a chytbwys. Mae'n canolbwyntio hefyd ar ddeall chwilfrydedd dynoliaeth am ystyr, yr agweddau cadarnhaol ar ddealltwriaeth aml-ffydd/amlddiwylliannol, a dealltwriaeth ac ymatebion y disgyblion eu hunain i fywyd a chrefydd. Yng nghyfnod allweddol 2, dylai addysg grefyddol feithrin diddordeb a rhyfeddod dysgwyr yn y byd a'r profiad dynol i'w hysgogi i godi cwestiynau ac ymchwilio iddynt. Dylai disgyblion ddatblygu medrau a chasglu gwybodaeth a fydd yn eu helpu i feddwl yn greadigol a rhannu syniadau trwy drafod. Dylent ddatblygu gwybodaeth am wahanol grefyddau a chydnabod pwysigrwydd crefydd ym mywydau pobl. Dylai hyn eu helpu i ddatblygu goddefgarwch a pharch at bobl eraill. Dylai disgyblion archwilio dimensiynau ysbrydol a moesol er mwyn llywio eu chwiliad eu hunain am ystyr a diben. Dylent gael cyfleoedd i fynegi eu teimladau a'u barn eu hunain, nodi'r modd y gallai eu gweithredoedd effeithio ar bobl eraill, cydnabod bod safbwyntiau pobl eraill yn wahanol i'w safbwyntiau eu hunain, a myfyrio ar eu safbwyntiau eu hunain ar fywyd, a'u diwygio. Yng nghyfnod allweddol 3, dylai addysg grefyddol ysgogi disgyblion i feddwl drostynt eu hunain. Dylent gael cyfleoedd i gymhwyso ac arfarnu eu mewnwelediad o ran cwestiynau crefyddol a moesol sylfaenol a meddwl yn greadigol. Dylai eu gwybodaeth am grefyddau feithrin dealltwriaeth well o arwyddocâd crefydd a'i phwysigrwydd o ran hyrwyddo cydlyniad cymdeithasol, sefydlogrwydd, dinasyddiaeth fyd-eang a chynaliadwyedd. Dylai disgyblion fyfyrio ar ddimensiynau ysbrydol a moesol bywyd a dylid rhoi cyfleoedd iddynt fynegi a chyfiawnhau eu teimladau a'u barn eu hunain am eu chwiliad am ystyr.

Mae cymeriad crefyddol i ryw 15% o ysgolion a gynhelir yng Nghymru, ac maent yn addysgu 'addysg enwadol' fel ffurf benodol ar addysg grefyddol (Llywodraeth Cymru, 2018). Nid yw addysg enwadol yn dilyn y maes llafur a gytunwyd yn lleol, ond yn hytrach yn dilyn maes llafur a bennwyd gan yr ysgol unigol neu grŵp o ysgolion sydd â chymeriad crefyddol penodol. Nid yw Estyn yn arolygu addysg enwadol fel rhan o'i arolygiadau arferol o ysgolion sydd â chymeriad crefyddol gan fod yr agwedd hon yn cael ei harolygu o dan ddeddfwriaeth ar wahân gan arolygwyr a benodwyd gan gorff llywodraethol yr ysgol. Mae ysgolion ag iddynt gymeriad crefyddol yn darparu addysg grefyddol enwadol yn hytrach nag addysg grefyddol yn unol â'r maes llafur a gytunwyd yn lleol. Yn yr ysgolion hyn, nid yw Estyn yn arolygu addysg grefyddol. Yn hytrach, yn yr ysgolion hyn, cynhelir arolygiad 'Adran 50' ar wahân gan unigolyn a ddewiswyd gan y llywodraethwyr sy'n ystyried eu haddysg grefyddol. Mae 'Adran 50' yn cyfeirio at yr adran o Ddeddf Addysg 2005 sy'n amlinellu'r gofynion arolygu ychwanegol ar gyfer yr ysgolion hyn (Prydain Fawr, 2005). Felly, ni chafodd ysgolion sy'n darparu addysg enwadol eu cynnwys yn y sampl o ysgolion yr ymwelwyd â nhw ar gyfer yr arolwg hwn.

Nid oes gofyniad i ysgolion lunio barnau ar berfformiad disgyblion ar ddiwedd cyfnod allweddol 2 na 3 mewn addysg grefyddol. Fodd bynnag, mae'r ddogfen 'Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed

yng Nghymru' (Llywodraeth Cynulliad Cymru, 2008) yn cydnabod y bydd gwybodaeth am nodweddion y disgrifiadau lefel yn helpu athrawon i adnabod cryfderau dysgwyr, yn ogystal â meysydd i'w gwella, a chynllunio ar gyfer dilyniant.

Yn 2013, cyhoeddodd Estyn adroddiad ar addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 3 a chyfnod allweddol 4. Arweiniodd y negeseuon allweddol yn yr arolwg hwn at yr argymhellion canlynol:

Dylai ysgolion:

A1 Ddatblygu strategaethau i wella cyrhaeddiad bechgyn yng nghyfnod allweddol 4
A2 Gwella safonau yng nghyfnod allweddol 4 ar gyfer disgyblion nad ydynt yn cael eu cofrestru ar gyfer cymhwyster ac ystyried rhoi cyfle i bob disgybl ennill cymhwyster priodol
A3 Gwella cywirdeb asesiadau athrawon o lefelau disgyblion yng nghyfnod allweddol 3
A4 Sicrhau bod tasgau'n ddigon heriol i alluogi disgyblion mwy abl i gyrraedd lefelau uwch yng nghyfnod allweddol 3
A5 Sicrhau bod y trefniadau ar gyfer y cwricwlwm, staffio ac amserlennu yn galluogi pob disgybl i wneud cynnydd da trwy gyfnodau allweddol 3 a 4
A6 Cryfhau hunanarfarnu a defnyddio data mewn adrannau addysg grefyddol i nodi ble a beth i'w wella.

Dylai Llywodraeth Cymru:

A7 Gasglu, dadansoddi a chyhoeddi data cyrhaeddiad ar gyfer addysg grefyddol ac astudiaethau crefyddol yn yr un ffordd ag ar gyfer pynciau di-graidd
A8 Gweithio gydag awdurdodau lleol a CYSAGau i wella'r cyfleoedd ar gyfer datblygiad proffesiynol a chefnogi rhwydweithiau dysgu ar gyfer athrawon addysg grefyddol.' (Estyn, 2013, tud. 5)

Ym mis Chwefror 2015, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganfyddiadau'r Athro Donaldson yn y ddogfen 'Dyfodol Llwyddiannus: Adolygiad Annibynnol o'r Cwricwlwm a'r Trefniadau Asesu yng Nghymru' (Donaldson, 2015). Mae Dyfodol Llwyddiannus yn cynnig y dylai'r cwricwlwm yng Nghymru sicrhau bod plant a phobl ifanc yn datblygu:

- 'yn ddysgwyr uchelgeisiol, galluog, sy'n barod i ddysgu drwy gydol eu hoes
- yn gyfranwyr mentrus, creadigol sy'n barod i chwarae eu rhan yn llawn yn eu bywyd a'u gwaith
- yn ddinasyddion egwyddorol, gwybodus yng Nghymru a'r byd
- yn unigolion iach, hyderus sy'n barod i fyw bywyd boddhaus gan wireddu eu dyheadau fel aelodau gwerthfawr o gymdeithas' (Donaldson, 2015, tud. 29)

I hwyluso hyn, mae'r adolygiad yn argymell y dylai un strwythur trefnu ar gyfer y cwricwlwm fod yn berthnasol ar gyfer yr ystod oedran gyfan, o 3 i 16 oed. Mae'n cynnig y dylai'r strwythur hwn gynnwys chwe 'Maes Dysgu a Phrofiad' (MDPh) ac y dylai pob un o'r Meysydd Dysgu a Phrofiad hyn wneud cyfraniadau arbennig a chryf at ddatblygu pedwar diben y cwricwlwm.

Mae addysg grefyddol yn dod o fewn Maes Dysgu a Phrofiad ‘y Dyniaethau’. Mae’r Athro Donaldson (2015) yn ysgrifennu y dylai addysg grefyddol ddarparu profiadau gwerthfawr i ddisgyblion sy’n cyfrannu at bob un o bedwar diben y cwricwlwm. Mae’n cydnabod y gall rôl addysg grefyddol gael ei chamddeall fel rôl sy’n ymwneud â hyrwyddo ffydd neu gred benodol yn hytrach na datblygu parch a dealltwriaeth disgyblion o wahanol fathau o grefydd. Mae’n cynnig y dylai’r disgwyliadau cenedlaethol ar gyfer addysg grefyddol barhau i fod yn ofyniad cwricwlwm statudol o dan y cwricwlwm newydd.

Prif ganfyddiadau

Safonau

1 Mewn llawer o ysgolion y gwnaed arolwg ohonynt, mae safonau addysg grefyddol yn dda. Yng nghyfnod allweddol 2, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd da yn datblygu eu medrau addysg grefyddol a'u gwybodaeth, er nad yw lleiafrif o ddisgyblion mwy abl yn gwneud cynnydd priodol yn unol â'u gallu. Yng nghyfnod allweddol 3, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd da ac yn cyflawni safonau yn unol â'u hoedran a'u gallu. Fodd bynnag, mae lleiafrif o ysgolion yn aml yn ailadrodd gwaith a gwmpaswyd yng nghyfnod allweddol 2, ac o ganlyniad, nid yw disgyblion bob amser yn gwneud cynnydd digonol yn gwella eu medrau a'u gwybodaeth.

2 Mewn gwersi addysg grefyddol, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymgysylltu'n dda ag ystod eang o gwestiynau dynol a chrefyddol sylfaenol sy'n canolbwyntio ar chwilio am ystyr, arwyddocâd a gwerth mewn bywyd. Maent yn trafod cwestiynau pwysig gyda diddordeb a brwdfrydedd. Mae llawer o ddisgyblion yn cynnig rhesymau ystyriol am eu barn ac yn gwrando ar safbwyntiau disgyblion a phobl eraill yn barchus. Yn y mwyafrif o ysgolion, mae disgyblion yn mynegi eu hymatebion personol yn hyderus. Defnyddiant wybodaeth am wahanol grefyddau i wneud cymariaethau priodol rhwng eu bywydau eu hunain a bywydau pobl eraill. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymateb yn gadarnhaol i'r cyfleoedd a gânt i gymryd rhan mewn ystod eang o ddadleuon diddorol.

3 Mae gan lawer o ddisgyblion ddealltwriaeth gadarn o gredoau ac arferion gwahanol grefyddau. Mae ganddynt wybodaeth gadarn am Gristnogaeth ac Islam yn arbennig, ynghyd â gwybodaeth sylfaenol am o leiaf ddau o grefyddau eraill.

4 Mae llawer o ddisgyblion yn atgyfnerthu ac ymestyn eu medrau llythrennedd, meddwl a rhesymu'n dda mewn gwersi addysg grefyddol. Nid oes digon o ddisgyblion, yn enwedig yng nghyfnod allweddol 3, yn cymhwyso eu medrau technoleg gwybodaeth a chyfathrebu (TGCh) yn effeithiol mewn gwersi addysg grefyddol.

5 Mae gan lawer o ddisgyblion agwedd gadarnhaol tuag at wersi addysg grefyddol ac maent yn cyfrannu â diddordeb at drafodaethau grŵp a dosbarth. Mae mwyafrif disgyblion cyfnod allweddol 3 yn deall sut mae addysg grefyddol yn eu cynorthwyo i fod yn ddinasyddion byd-eang gwybodus ac yn teimlo bod hyn yn eu helpu i gyfrannu'n dda yn eu cymuned leol. Maent hefyd yn ymwybodol o'r materion sy'n wynebu llawer o rannau o'r byd heddiw ac yn teimlo bod eu haddysg grefyddol yn helpu iddynt ddeall a pharchu'r nodweddion tebyg a'r gwahaniaethau rhwng pobl. Wrth iddynt aeddfedu, mae mwyafrif y disgyblion yn cydnabod sut bydd y wybodaeth hon o fudd iddynt yn eu bywyd fel oedolyn ac y bydd yn eu helpu yn eu gyrfaoedd yn y dyfodol. Mewn llawer o ysgolion, mae gwersi addysg grefyddol yn helpu disgyblion i fod yn ddinasyddion moesegol, gwybodus yng Nghymru a'r byd.

Darpariaeth

6 Mae llawer o ysgolion yn cynllunio'n dda ar gyfer addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2. Mewn ysgolion lle mae cynllunio'r cwricwlwm yn wannach, nid yw cynlluniau gwaith yn cynorthwyo staff i addysgu medrau a gwybodaeth yn raddol a sicrhau eu bod yn cwmpasu gofynion llawn y maes llafur a gytunwyd yn lleol. Yn y mwyafrif o ysgolion uwchradd, mae cynllunio'r cwricwlwm yng nghyfnod allweddol 3 yn dda. Yn yr ysgolion hyn, mae'r cwricwlwm yn darparu ystod eang o brofiadau dysgu diddorol ac ysgogol ar gyfer disgyblion sy'n adeiladu'n llwyddiannus ar eu medrau a'u gwybodaeth wrth iddynt symud trwy'r ysgol. Mae diffyg gwaith pontio yn golygu bod testunau a medrau sy'n cael eu haddysgu yng nghyfnod allweddol 2 yn cael eu hailadrodd yng nghyfnod allweddol 3 mewn lleiafrif o ysgolion.

7 Mae'r rhan fwyaf o athrawon yn cynllunio gwersi sy'n ysgogol ac yn ennyn diddordeb disgyblion yn eu dysgu yn llwyddiannus. Fodd bynnag, yng nghyfnod allweddol 2, nid yw'r rhan fwyaf o athrawon yn cynllunio gweithgareddau i herio disgyblion mwy abl i ymestyn eu medrau ymhellach, neu ystyried syniadau crefyddol mwy cymhleth. Yng nghyfnod allweddol 3, mewn rhai ysgolion, nid yw'r addysgu yn ennyn diddordeb disgyblion yn ddigon da gan nad yw athrawon yn defnyddio ystod ddigon eang o weithgareddau a strategaethau ysgogol. Yn ychwanegol, pan fydd yr addysgu'n wannach, mae tasgau'n rhy anodd i ddisgyblion llai abl ac nid ydynt yn ymestyn disgyblion mwy abl yn ddigon da.

8 Mae'r rhan fwyaf o athrawon cyfnod allweddol 2 yn meddu ar wybodaeth bwnc briodol am addysg grefyddol. Mae lleiafrif o athrawon yn ofni y gallent 'ddweud y peth anghywir' wrth addysgu crefyddau heblaw Cristnogaeth, yn enwedig pan fydd eu gwybodaeth yn llai cadarn. Yn aml, mae cyfuniad o athrawon arbenigol ac athrawon cymwys nad ydynt yn rhai arbenigol yn addysgu gwersi addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 3. Mewn rhai achosion, mae defnyddio athrawon nad ydynt yn rhai arbenigol yn cyfyngu ar gynnydd disgyblion.

9 Mae gan bron bob ysgol gynradd gysylltiadau cryf â sefydliadau Cristnogol sy'n cyfoethogi profiadau dysgu disgyblion. Fodd bynnag, ychydig o ysgolion yn unig sydd wedi datblygu cysylltiadau defnyddiol â sefydliadau sy'n ymwneud â mathau eraill o ffydd. Er enghraifft, lleiafrif o ddisgyblion yn unig yng nghyfnod allweddol 2 sy'n ymweld â man addoli nad yw'n un Cristnogol. Er bod gan y rhan fwyaf o ysgolion uwchradd rai cysylltiadau â sefydliadau Cristnogol lleol, mae'r rhain yn tueddu i ganolbwyntio ar roi cyfleoedd i ddisgyblion berfformio cyngherddau mewn mannau addoli lleol. Lleiafrif ohonynt yn unig sydd wedi datblygu perthnasoedd cryf a phwrpasol sy'n gwella dysgu trwy ymweliadau neu ymwelwyr yn cyfrannu at wersi.

10 Mae ansawdd adborth athrawon i ddisgyblion yng nghyfnod allweddol 2 a chyfnod allweddol 3 yn amrywio. Mewn gwersi yn y ddau gyfnod allweddol, mae'r rhan fwyaf o athrawon yn rhoi adborth addas ar lafar i ddisgyblion ar eu gwaith. Yng nghyfnod allweddol 3, mae adborth ysgrifenedig llawer o athrawon yn helpu cynnydd disgyblion. Mae adborth ysgrifenedig ar gyfer disgyblion yng nghyfnod allweddol 2 yn fuddiol mewn rhai ysgolion.

11 Yng nghyfnod allweddol 2, ychydig iawn o athrawon yn unig sy'n defnyddio unrhyw ddeunydd safonedig i'w cynorthwyo i lunio barnau ar gyflawniad disgyblion mewn

addysg grefyddol. Mae staff mewn ychydig iawn o ysgolion cynradd yn unig yn cysylltu ag ysgolion eraill i gymedroli eu barnau neu'n defnyddio deunydd enghreifftiol Llywodraeth Cymru i'w cynorthwyo.

Arweinyddiaeth

12 Mae arweinyddiaeth mewn addysg grefyddol gan benaethiaid ac arweinwyr pwnc yn dda ar y cyfan yn y mwyafrif o ysgolion. Mewn llawer o ysgolion cynradd a bron pob ysgol uwchradd, mae arweinwyr pwnc yn monitro'n rheolaidd fod athrawon yn cwmpasu'r maes llafur cytûn. Fodd bynnag, yng nghyfnod allweddol 2, anaml y maent yn arfarnu ansawdd dysgu disgyblion mewn addysg grefyddol, ac o ganlyniad, nid oes gan arweinwyr ymwybyddiaeth gadarn o safonau disgyblion. Mae bron pob ysgol uwchradd yn cynnal hunanarfarniad blynyddol ar gyfer addysg grefyddol. Mewn lleiafrif o'r ysgolion hyn, mae arweinwyr yn canolbwyntio ar ystod gyfyng o dystiolaeth ac nid ydynt yn ystyried safonau addysgu a dysgu'n ddigon da.

13 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, cyfle cyfyngedig iawn a gaiff athrawon i elwa ar ddysgu proffesiynol ar gyfer addysg grefyddol. Mae awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol yn cynnig ychydig iawn o ddysgu proffesiynol arbenigol mewn addysg grefyddol ar gyfer athrawon neu arweinwyr pwnc. Ychydig o ysgolion cynradd yn unig a lleiafrif o ysgolion uwchradd sy'n derbyn cymorth a her yn benodol ar gyfer addysg grefyddol gan awdurdodau lleol neu gonsortia rhanbarthol. Pan gynhelir cyfarfodydd rheolaidd i arweinwyr pwnc uwchradd rannu adnoddau a datblygu cynlluniau gwaith, mae athrawon yn gweld bod y rhain yn eu helpu i wella arfer yn eu hysgol. Mae'r rhan fwyaf o benaethiaid yn ymwybodol o'r CYSAG lleol ond maent yn ansicr o'i rôl a'i ddiben. Mae rhai CYSAGau yn rhoi rhestr o fannau addoli cymeradwy i ymweld â nhw i ysgolion. Mewn lleiafrif o ysgolion uwchradd yn unig y mae athrawon addysg grefyddol yn cymryd rhan mewn unrhyw weithio diweddar neu ystyrlon rhwng ysgolion sy'n cefnogi gwelliannau mewn addysgu a dysgu yn y pwnc.

14 Ychydig iawn o waith pontio a wneir rhwng ysgolion uwchradd a'u hysgolion cynradd partner o ran addysg grefyddol. O ganlyniad, mae disgyblion yn aml yn ailadrodd testunau a medrau addysg grefyddol mewn ysgolion uwchradd.

15 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae gan arweinwyr ddealltwriaeth gadarn o'u rôl a'u cyfrifoldebau o dan y ddyletswydd Atal (Llywodraeth EM, 2015) o ran Deddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 (Prydain Fawr, 2015). Mae llawer o arweinwyr yn cydnabod pa mor bwysig yw addysg grefyddol o ran cyfrannu at yr agenda hon. Mewn rhai ysgolion, nid yw arweinwyr yn deall y cyfrifoldebau hyn yn llawn. Mae angen cyngor ar lawer o ysgolion ar sut i fynd i'r afael â materion sensitif gyda disgyblion a sut i ddelio â phryderon rhieni ar ymweld â mannau addoli.

16 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr wedi ystyried newidiadau i addysgu addysg grefyddol yng ngoleuni Dyfodol Llwyddiannus (Donaldson, 2015), er mai lleiafrif ohonynt yn unig sydd wedi gwneud newidiadau i'w cwricwlwm hyd yma.

Argymhellion

Dylai ysgolion:

A1 Sicrhau bod disgyblion mwy abl yn cyflawni yn unol â'u gallu mewn addysg grefyddol

A2 Cryfhau trefniadau monitro a hunanarfarnu yng nghyfnod allweddol 2 i ganolbwyntio ar wella safonau a medrau disgyblion mewn addysg grefyddol

A3 Cryfhau trefniadau pontio fel bod profiadau dysgu yng nghyfnod allweddol 3 yn adeiladu ar y rheiny yng nghyfnod allweddol 2 ac yn osgoi ailadrodd gwaith

A4 Arfarnu eu cwricwlwm ar gyfer addysg grefyddol i baratoi ar gyfer datblygu a gweithredu Maes Dysgu a Phrofiad newydd y Dyniaethau

Dylai awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol:

A5 Weithio gyda CYSAGau i ddarparu:

a. cyfleoedd dysgu proffesiynol addas ar gyfer athrawon addysg grefyddol
b. cymorth i ysgolion arfarnu eu cwricwlwm a chynllunio ar gyfer addysg grefyddol fel rhan annatod o ddatblygu maes dysgu a phrofiad y dyniaethau
c. cyngor i ysgolion ar sut i fynd i'r afael â materion sensitif gyda disgyblion a sut i ddelio â phryderon rhieni ar ymweld â mannau addoli

A6 Sicrhau bod pob arweinydd yn cyflawni ei gyfrifoldebau o dan Ddeddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015

A7 Rhoi arweiniad i ysgolion ar leoedd addoli cymeradwy i ymweld â nhw

Dylai Llywodraeth Cymru:

A8 Weithio gydag awdurdodau lleol, consortia rhanbarthol a CYSAGau i sicrhau bod eglurder ynglŷn â lle addysg grefyddol o fewn Maes Dysgu a Phrofiad y Dyniaethau

Safonau

Medrau, gwybodaeth a dealltwriaeth

Cyfnod allweddol 2

17 Mewn llawer o ysgolion cynradd, mae safonau addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2 yn dda. Yn yr ysgolion hyn, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd da ac yn cyflawni safonau mewn addysg grefyddol yn unol â'u gallu a'r rheiny y maent yn eu cyflawni mewn pynciau eraill. Fodd bynnag, nid yw mwyafrif y disgyblion mwy abl yn gwneud cynnydd yn unol â'u gallu, gan nad yw athrawon yn cynllunio digon o weithgareddau sy'n eu galluogi i weithio ar lefel uwch.

18 Mewn llawer o ysgolion, mae disgyblion yn datblygu eu medrau meddwl yn dda trwy ymdrin ag ystod eang o gwestiynau dynol a chrefyddol sylfaenol sy'n canolbwyntio ar y chwiliad am ystyr, arwyddocâd a gwerth mewn bywyd. Maent yn trafod cwestiynau pwysig gyda diddordeb a brwdfrydedd. Mae llawer o ddisgyblion yn ymestyn eu hatebion i gwestiynau'n dda, er enghraifft trwy roi rhesymau am eu hatebion a safbwyntiau crefyddol eraill ar adegau.

Mewn un ysgol gynradd, ym mhob dosbarth yng nghyfnod allweddol 2, mae disgyblion yn trafod ac yn cyfrannu at gwestiynau athronyddol trwy astudio 'cwestiynau mawr'. Mae'r cwestiynau hyn yn cynnwys 'A yw dwyn bob amser yn anghywir?', 'A yw pawb yn gallu bod yn arwr?' ac 'A yw hi'n iawn i bobl fod yn fwy cyfoethog na phobl eraill?', er enghraifft. Trwy'r gwaith hwn, mae disgyblion o bob oedran yn datblygu dealltwriaeth gadarn o sut i ymateb i'r cwestiynau sylfaenol hyn a godwyd yn sgil eu profiadau eu hunain, y byd o'u cwmpas a chredoau crefyddol.

19 Mae llawer o ddisgyblion yn meddu ar ddealltwriaeth gadarn o wahanol grefyddau, eu credoau a'u harferion. Mae ganddynt wybodaeth gadarn am ystod o grefyddau'r byd, fel Cristnogaeth, Iddewiaeth, Islam a Hindŵaeth yn arbennig. Er enghraifft, maent yn deall pwysigrwydd atgyfodiad Crist i Gristnogion a'r modd y mae'r Qur'an yn dylanwadu ar fywydau Mwslimiaid. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn dechrau cymharu gwahanol ffydd gan ddefnyddio eu gwybodaeth am eu harferion a'u credoau. Mewn rhai ysgolion, nid oes gan ddisgyblion wybodaeth gadarn am wahanol ffydd y tu hwnt i symbolaeth grefyddol. Yn ychwanegol, mewn rhai ysgolion gwledig, nid oes gan ddisgyblion ddealltwriaeth gref fod Cymru yn wlad amlddiwylliannol, aml-ffydd ac maent yn credu bod pobl â gwahanol grefyddau yn byw mewn gwledydd eraill yn unig.

20 Yn y mwyafrif o ysgolion, mae disgyblion yn mynegi eu hymatebion personol yn hyderus i gwestiynau crefyddol neu athronyddol. Gwnânt gymariaethau priodol rhwng eu bywydau eu hunain a bywydau pobl eraill gan ddefnyddio eu gwybodaeth am wahanol grefyddau. Mae llawer o ddisgyblion yn ystyried, yn gwerthfawrogi ac yn dangos empathi â, ac yn parchu, safbwyntiau pobl eraill. Mae llawer o ddisgyblion hŷn yn arbennig yn defnyddio iaith grefyddol yn briodol wrth rannu eu safbwyntiau. Mewn llawer o ysgolion, mae gwersi addysg grefyddol yn helpu disgyblion i fod yn ddinasyddion moesegol a gwybodus yng Nghymru a'r byd.

Mewn dwy ysgol gynradd yng Nghaerdydd, caiff disgyblion gyfleoedd rheolaidd i rannu eu ffydd â disgyblion eraill. Er enghraifft, mae llawer o ddisgyblion Mwslimaidd yn rhannu eu credoau a'u harferion crefyddol gyda disgyblion eraill yn hyderus. Mae disgyblion hŷn, yn arbennig, yn siarad am eu ffydd gyda dealltwriaeth glir o'r modd y mae hyn yn effeithio ar eu bywyd bob dydd. Maent yn gwerthfawrogi siarad am sut a pham maent yn gweddïo, ac yn falch i esbonio pam mae llyfrau crefyddol mor bwysig iddyn nhw. Mae'r trefniadau hyn yn galluogi disgyblion i gael cipolwg go iawn ac ystyrlon ar gredoau pobl eraill.

21 Mae llawer o ddisgyblion yn atgyfnerthu eu medrau llythrennedd mewn gwersi addysg grefyddol. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwrando'n dda ar eu hathrawon ac ar ei gilydd. Maent yn siarad yn huawdl gan ddefnyddio terminoleg grefyddol yn briodol. Maent yn trafod eu gwaith a'u safbwyntiau'n hyderus mewn grwpiau bach ac mewn sefyllfaoedd dosbarth cyfan. Maent yn ysgrifennu darnau byr o waith at ystod o wahanol ddibenion. Fodd bynnag, mewn llawer o ysgolion, nid yw disgyblion yn ysgrifennu'n greadigol nac yn estynedig yn ddigon aml mewn gwersi addysg grefyddol. Mewn rhai ysgolion, mae cynllunio athrawon yn rhwystro gallu disgyblion i ysgrifennu'n annibynnol ac yn estynedig gan eu bod yn rhoi strwythur diangen iddynt ar gyfer eu hatebion. Mae llawer o ddisgyblion hŷn yn darllen ar goedd o wahanol destunau crefyddol gyda hyder a dealltwriaeth.

22 Yn y mwyafrif o ysgolion, mae disgyblion yn defnyddio eu medrau TGCh yn dda i gefnogi eu dysgu mewn addysg grefyddol. Er enghraifft, mewn un ysgol, mae disgyblion yn defnyddio meddalwedd efelychu i greu animeiddiadau syml i ddangos eu dealltwriaeth o stori Gristnogol Moses ac, mewn ysgol arall, defnyddiant y rhyngrwyd a rhaglenni prosesu geiriau i wneud gwaith ymchwil a llunio taflenni gwybodaeth defnyddiol i ddatblygu a dangos eu gwybodaeth am y Sikh, Guru Nanak.

23 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn defnyddio eu medrau rhifedd mewn gwersi addysg grefyddol pan fo'n briodol gwneud hynny.

24 Yn y rhan fwyaf o ysgolion cyfrwng Saesneg, nid yw disgyblion yn defnyddio eu medrau Cymraeg yn ddigon da mewn gwersi addysg grefyddol gan nad ydynt yn cael eu hannog i wneud hynny gan eu hathro.

Cyfnod allweddol 3

25 Mewn llawer o'r ysgolion uwchradd yr ymwelwyd â nhw, mae safonau addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 3 yn dda ar y cyfan. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd da trwy gydol y cyfnod allweddol ac maent yn cyflawni safonau yn unol â'u hoedran a'u gallu.

26 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn ymdrin yn dda â chwestiynau sylfaenol. Er enghraifft, maent yn trafod cwestiynau mawr fel 'Creu neu esblygu?' a 'Beth yw diben bywyd?', gan ddefnyddio eu gwybodaeth am wahanol ffydd a'u safbwyntiau personol yn aeddfed. Mae llawer o ddisgyblion yn cynnig rhesymau ystyriol am eu barn ac yn gwrando ar safbwyntiau pobl eraill yn barchus. Mewn llawer o ysgolion, mae gwersi addysg grefyddol yn helpu disgyblion i fod yn ddinasyddion moesegol a gwybodus yng Nghymru a'r byd.

27 Mewn llawer o ysgolion, mae disgyblion yn archwilio ystod addas o wahanol gredoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol ar lefel briodol. Mewn lleiafrif o ysgolion, mae'r testunau a gwmpesir yn aml yn ailadrodd y rheiny a astudiwyd mewn ysgolion cynradd. O ganlyniad, nid yw disgyblion yn yr ysgolion hyn yn adeiladu'n ddigon da ar eu medrau neu'u gwybodaeth a'u dealltwriaeth o wahanol grefyddau.

Mewn un ysgol uwchradd, mae disgyblion ym Mlwyddyn 7 yn defnyddio 'Llwybr Cynnydd' yr adran yn dda fel sylfaen eu gwersi addysg grefyddol. Mae hyn wedi'i rannu'n dri medr addysg grefyddol, sef 'ymdrin â chwestiynau sylfaenol', 'archwilio credoau, dysgeidiaethau ac arferion', a 'mynegi ymatebion personol'. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ysgrifennu disgrifiadau cywir o brif nodweddion Islam trwy astudio bywyd chwaraewyr pêl-droed Mwslimaidd yr Uwch Gynghrair. Mae llawer o ddisgyblion yn trafod yn hyderus p'un a yw 'sawm' (ymprydio yn ystod Ramadan) yn bwysig ai peidio, a ph'un a ddylai pobl yng Nghymru gyfrannu rhan o'u cyflog at 'zakah' (rhoi rhodd elusennol i'r tlawd a'r anghenus). Mae eu gwaith yn dangos dealltwriaeth dda o bum piler Islam a sut maent yn ymwneud â bywyd bob dydd. Maent yn ysgrifennu bwydlenni priodol ar gyfer gwledd Fwslimaidd yn seiliedig ar eu gwybodaeth am y Qur'an, yn ogystal â llythyrau perswadiol at reolwr pêl-droed yn nodi'r hyn y gallai'r clwb ei ddysgu o fywyd chwaraewr Mwslimaidd.

28 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn mynegi ymatebion personol yn dda. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymateb yn gadarnhaol i'r cyfleoedd a gânt i gymryd rhan mewn ystod eang o drafodaethau llafar. Mae'r rhain yn cynnwys ystod eang o drafodaethau cyfoes, fel 'A oedd trychineb Aberfan yn un foesol neu naturiol?' Mae llawer o ddisgyblion yn mynegi eu safbwyntiau yn aeddfed, gan roi rhesymau ystyriol am eu hatebion. Mae disgyblion mwy abl yn gwneud cysylltiadau cryf ag ystod o ddysgeidiaethau crefyddol, pan fo'n briodol, i gefnogi eu barn.

29 Mewn llawer o ysgolion, mae disgyblion yn datblygu eu medrau llythrennedd yn dda mewn gwersi addysg grefyddol. Mae llawer o ddisgyblion yn gwrando'n astud ar ei gilydd ac yn mynegi eu barn gan ddefnyddio ystod addas o eirfa sy'n benodol i bwnc. Mae disgyblion mwy abl yn arbennig yn defnyddio atebion meddylgar ac estynedig gan ddefnyddio gwybodaeth o destunau crefyddol yn aml i'w cefnogi. Mewn lleiafrif o ysgolion cyfrwng Cymraeg, mae disgyblion yn dibynnu'n ormodol ar ddefnyddio terminoleg Saesneg yn eu hatebion. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn ysgrifennu at amrywiaeth o ddibenion, i'r un safon ag yn eu gwersi Cymraeg a Saesneg, ar y cyfan. Mewn lleiafrif o ysgolion, nid yw disgyblion yn ysgrifennu'n estynedig yn ddigon aml mewn gwersi addysg grefyddol. Mae llawer o ddisgyblion yn darllen a dehongli testunau'n gywir ac mae disgyblion mwy abl yn arbennig yn defnyddio medrau fel rhesymu a dod i gasgliad i ddangos dealltwriaeth gadarn o ystyr ystod o wahanol ffynonellau tystiolaeth ysgrifenedig.

30 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn defnyddio eu medrau rhifedd mewn gwersi addysg grefyddol pan fo'n briodol gwneud hynny. Mewn rhai ysgolion, mae disgyblion yn defnyddio eu medrau rhifedd i gefnogi eu dysgu'n dda. Er enghraifft, maent yn llunio graffiau cywir i gyflwyno gwybodaeth am grefyddau a phoblogaethau, yn canfod cost taith i Mecca ac yn creu siartiau cylch i ddangos safbwyntiau disgyblion ar gydraddoldeb.

31 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, nid yw disgyblion yn defnyddio eu medrau TGCh yn rheolaidd mewn gwersi addysg grefyddol. Mewn ysgolion lle mae disgyblion yn defnyddio eu TGCh yn dda i gefnogi eu dysgu, maent yn datblygu eu medrau prosesu geiriau i lunio taflenni gwybodaeth am wahanol grefyddau ac yn defnyddio cyfrifiaduron llechen i ymchwilio i arteffactau crefyddol.

32 Mewn llawer o ysgolion cyfrwng Saesneg, nid yw disgyblion yn defnyddio eu medrau Cymraeg yn ddigon da mewn gwersi addysg grefyddol.

Agweddau at ddysgu

Cyfnod allweddol 2

33 Mae gan bron bob un o'r disgyblion agweddau cadarnhaol tuag at addysg grefyddol ac maent yn mwynhau'r pwnc. Maent yn ymddwyn yn dda mewn gwersi ac yn cydweithio â'i gilydd mewn gweithgareddau grŵp. Mae gan lawer o ddisgyblion ddealltwriaeth glir o'r modd y mae gwersi addysg grefyddol yn bwysig i'w helpu i ddeall credoau gwahanol bobl. Maent yn mwynhau dysgu am wyliau crefyddol, a sut a pham mae pobl yn gweddïo. Maent yn cydnabod ei bod yn bwysig bod yn barchus a goddefgar at gredoau pobl eraill. Mae mwyafrif y bobl hŷn y deall y modd y mae addysg grefyddol yn eu cynorthwyo i fod yn ddinesydd byd-eang gwybodus.

Cyfnod allweddol 3

34 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae gan ddisgyblion agweddau cadarnhaol tuag at wersi addysg grefyddol. Yn yr ysgolion hyn, mae disgyblion yn cyfranogi'n dda mewn gwersi, ac yn cyfrannu â diddordeb at drafodaethau dosbarth a grŵp. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gweithio'r un mor galed mewn gwersi addysg grefyddol ag y maent mewn pynciau eraill. Maent yn mwynhau cael cyfleoedd i drafod materion go iawn sy'n berthnasol i'w bywydau a'r byd heddiw. Mewn ychydig iawn o ysgolion, nid yw disgyblion yn cymryd digon o ofal â'u hysgrifennu mewn gwersi addysg grefyddol ac maent yn cynhyrchu gwaith sy'n anniben a heb fod o safon ddigon uchel.

35 Mae gan lawer o ddisgyblion ddealltwriaeth gadarn o bwysigrwydd dysgu am wahanol grefyddau ac maent yn disgrifio'n fanwl fanteision astudio'r pwnc. Trwy astudio gwahanol grefyddau, mae disgyblion yn gwerthfawrogi'r modd y mae hyn yn eu helpu i ddeall materion cydraddoldeb ac osgoi stereoteipio grwpiau ac unigolion. Mae llawer o ddisgyblion yn teimlo y bydd hyn yn eu helpu i fod yn ddinasyddion gwell yn eu cymuned leol a'r byd.

36 Mae mwyafrif y disgyblion yn teimlo y bydd addysg grefyddol yn eu helpu yn eu gyrfaoedd yn y dyfodol. Mewn rhai ysgolion, mae disgyblion yn dangos ymwybyddiaeth gref o'r modd y mae cymunedau'n newid, gan fod pobl yn gallu symud mwy ledled y byd, a'r modd y bydd addysg grefyddol yn eu helpu i groesawu newid a dathlu amrywiaeth. Maent hefyd yn ymwybodol o'r materion sy'n wynebu rhannau o'r byd heddiw, er enghraifft gwahaniaethu sy'n seiliedig ar gredoau crefyddol pobl. Mae llawer o ddisgyblion o'r farn fod addysg grefyddol yn eu helpu i ddeall yn well y nodweddion tebyg a'r gwahaniaethau rhwng pobl a dysgu parchu hyn.

Darpariaeth

Cynllunio'r cwricwlwm

Cyfnod allweddol 2

37 Mewn llawer o ysgolion cynradd, caiff y cwricwlwm ar gyfer addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2 ei gynllunio'n dda. Mae bron pob ysgol gynradd yn addysgu disgyblion am Gristnogaeth ac Islam ac mae'r rhan fwyaf ohonynt yn cwmpasu o leiaf ddwy grefydd arall o blith Iddewiaeth, Hindŵaeth, Bwdhaeth a Siciaeth. Yn y rhan fwyaf o ysgolion cynradd, mae'r cwricwlwm yn bodloni gofynion y maes llafur a gytunwyd yn lleol. Yn yr ysgolion hyn, mae athrawon yn darparu cwricwlwm addysg grefyddol eang a chytbwys ar gyfer disgyblion sy'n meithrin eu medrau a'u profiadau. Yn yr ysgolion prin lle mae cynllunio'r cwricwlwm yn wannach, nid yw cynlluniau gwaith yn rhoi arweiniad i staff addysgu medrau a gwybodaeth yn raddol ac nid ydynt yn cwmpasu gofynion y maes llafur a gytunwyd yn lleol.

38 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae athrawon yn diwygio eu cynllun gwaith addysg grefyddol yn rheolaidd i adlewyrchu newidiadau i'r cwricwlwm, er enghraifft i ystyried y fframwaith llythrennedd a rhifedd (Llywodraeth Cymru, 2013).

39 Mewn llawer o ysgolion, caiff disgyblion wers addysg grefyddol sy'n rhan o'r amserlen wythnosol. Yn y mwyafrif o ysgolion, mae athrawon yn addysgu addysg grefyddol fel pwnc unigol. Mewn lleiafrif o ysgolion, mae athrawon yn addysgu addysg grefyddol fel rhan o destun. Mewn un ysgol, er enghraifft, pan fydd y disgyblion yn astudio thema India, maent yn dysgu am Hindŵaeth, ac yn cysylltu Iddewiaeth â thema'r Ail Ryfel Byd.

40 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr wedi ystyried newidiadau i addysgu addysg grefyddol yng ngoleuni Dyfodol Llwyddiannus (Donaldson, 2015). Fodd bynnag, lleiafrif ohonynt yn unig sydd wedi gwneud newidiadau hyd yma. Yn yr ysgolion hyn, mae staff wedi ffurfio grwpiau meysydd dysgu a phrofiad ac wedi dechrau ystyried addysgu addysg grefyddol trwy ddull sydd â'r dyniaethau yn thema. Hyd yn oed yn yr ysgolion hyn, ychydig iawn sydd wedi newid i'r profiadau dysgu i ddisgyblion. Mewn un ysgol gynradd, mae athrawon wedi edrych yn fanwl ar newid y cwricwlwm yn unol ag egwyddorion Dyfodol Llwyddiannus. (Gweler atodiad 3)

41 Mewn tua hanner o ysgolion, nid yw'r athro dosbarth arferol yn addysgu addysg grefyddol. Mae aelod arall o staff (athro neu gynorthwyydd addysgu) sy'n cyflenwi yn ystod amser Cynllunio, Paratoi ac Asesu (CPA) yn addysgu addysg grefyddol bob wythnos. Mewn rhai ysgolion, mae athrawon yn aml yn gadael gwersi addysg grefyddol i athrawon cyflenwi eu haddysgu.

42 Mewn ardaloedd aml-ffydd yng Nghymru, gall darpariaeth ysgol ar gyfer addysg grefyddol fod â rhan bwysig mewn gwella cydlyniad cymunedol. Er enghraifft, mewn un ysgol yng Nghaerdydd, mae staff yn teimlo bod gwaith addysg grefyddol yr ysgol wedi helpu'r gymuned i fynd i'r afael â phroblemau hiliaeth, gyda disgyblion yn addysgu aelodau eraill o'u teulu am hawliau a'r angen i barchu gwahanol safbwyntiau.

Cyfnod allweddol 3

43 Yn y mwyafrif o ysgolion uwchradd, caiff y cwricwlwm ar gyfer addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 3 ei gynllunio'n dda. Yn yr ysgolion hyn, mae'r cwricwlwm yn darparu ystod eang o brofiadau dysgu diddorol ac ysgogol ar gyfer disgyblion sy'n adeiladu ar eu medrau a'u gwybodaeth wrth iddynt symud trwy'r ysgol. Mae profiadau dysgu yn canolbwyntio'n briodol ar gredoau ac arferion crefyddol yn ogystal â chwestiynau sylfaenol yn ymwneud â materion moesol, moesegol ac athronyddol. Mae gwersi'n rhoi dealltwriaeth dda i ddisgyblion o'r bobl amrywiol yn eu cymuned eu hunain, Cymru a'r byd ehangach. Mae bron pob ysgol yn sicrhau eu bod yn bodloni gofynion y maes llafur a gytunwyd yn lleol ar gyfer addysg grefyddol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr yn diwygio eu cynlluniau gwaith yn rheolaidd i adlewyrchu newidiadau i'r cwricwlwm.

44 Yn y rhan fwyaf o'r ysgolion yr ymwelwyd â nhw, mae staff wedi dechrau trafod y goblygiadau ar gyfer addysgu addysg grefyddol yng ngoleuni Dyfodol Llwyddiannus (Donaldson, 2015). Mae lleiafrif o'r ysgolion hyn wedi dechrau newid cwricwlwm cyfnod allweddol 3 ac maent wrthi'n datblygu cynlluniau i addysgu addysg grefyddol o fewn dull sydd â'r dyniaethau yn thema. Mewn rhai ysgolion, mae athrawon wedi dechrau ymgorffori'r pedwar diben craidd yn eu cynllunio cyfredol ar gyfer addysg grefyddol.

45 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r cwricwlwm yn cwmpasu'r rhan fwyaf, neu bob un, o chwe phrif grefydd y byd. Mewn un ysgol yr ymwelwyd â hi, penderfynodd arweinwyr beidio ag addysgu Islam gan mai ychydig iawn o Fwslimiaid sy'n byw yn eu hardal leol. Mae hyn yn annerbyniol ac yn amddifadu disgyblion o'r cyfle i ddysgu am brif grefydd sy'n dylanwadu ar safbwyntiau ar faterion byd-eang arwyddocaol. Mewn ychydig iawn o ysgolion, mae gor-bwyslais ar Gristnogaeth.

46 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, prin yw'r wybodaeth sydd gan athrawon am yr hyn y mae disgyblion wedi ei ddysgu a'r lefelau y maent wedi eu cyflawni yng nghyfnod allweddol 2. O ganlyniad, mewn lleiafrif o ysgolion, mae cynlluniau gwaith yn ailadrodd medrau a gweithgareddau y mae disgyblion eisoes wedi eu dysgu yn eu hysgol flaenorol.

47 Bron ym mhob ysgol, caiff disgyblion wersi addysg grefyddol rheolaidd. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, caiff disgyblion yr hyn sydd gyfwerth ag awr o addysg grefyddol yr wythnos.

48 Mae'n ofynnol i ysgolion addysgu addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 4, felly mae llawer o ysgolion yn dewis achredu'r dysgu hwn trwy gofrestru disgyblion ar gyfer cymhwyster TGAU. Yn yr ysgolion yr ymwelwyd â nhw lle mae hyn yn digwydd, mae trefniadau i ddisgyblion ddechrau eu cwrs astudiaethau crefyddol TGAU yn amrywio. Mewn tua thraean o ysgolion, maent yn dechrau'r cwrs TGAU ar ddechrau Blwyddyn 9, mae traean ohonynt yn dechrau yn ystod trydydd tymor Blwyddyn 9, tra bod y traean arall yn dechrau'r cwrs TGAU ym Mlwyddyn 10. Bron ym mhob ysgol lle mae disgyblion yn dechrau eu cwrs TGAU ym Mlwyddyn 9, mae arweinwyr yn sicrhau bod y cynllun gwaith ar gyfer Blwyddyn 9 yn bodloni'r gofynion statudol ar gyfer cyfnod allweddol 3 hefyd.

49 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae addysg grefyddol yn helpu ysgolion i fod â rhan mewn cryfhau cydlyniad cymunedol. Mae gan y rhan fwyaf o ddisgyblion safbwyntiau cryf ar bwysigrwydd goddefgarwch a pharch ac maent yn mynd â'r rhain gyda nhw i'w cartrefi a'u cymunedau ehangach. Mae hyn ar ei amlycaf mewn rhannau aml-ffydd o Gymru. Mewn ychydig iawn o ysgolion, nid oes gan arweinwyr ddealltwriaeth gadarn o'r cyfleoedd y mae addysg grefyddol yn eu darparu i baratoi disgyblion i fyw mewn cymdeithas amrywiol.

Cyfoethogi a phrofiadau

Cyfnod allweddol 2

50 Mae gan bron bob ysgol gysylltiadau cryf â sefydliadau Cristnogol. Er enghraifft, mewn llawer o ysgolion, mae arweinwyr Cristnogol lleol yn arwain addoli ar y cyd yn rheolaidd ac yn trafod Cristnogaeth gyda disgyblion mewn gwersi addysg grefyddol. Mewn llawer o ysgolion, mae disgyblion yn ymweld ag amrywiaeth o eglwysi lleol gwahanol i ddysgu am gredoau ac arferion Cristnogol. Mae disgyblion yn cymryd rhan mewn gweithgareddau cymunedol yn y mannau addoli hyn hefyd, er enghraifft cyngherddau Nadolig a digwyddiadau elusennol.

51 Ychydig o ysgolion yn unig sy'n ymgysylltu'n dda ag arweinwyr a sefydliadau ffydd i gyfoethogi'r cwricwlwm, ac mae'r rhain yn tueddu i fod yn ysgolion sy'n gwasanaethu cymunedau aml-ffydd. Er enghraifft, mewn un ysgol yng nghanol dinas, mae'r imam lleol yn siarad â disgyblion mewn gwersi yn rheolaidd, ac mae aelodau o gymdeithas Fwslimaidd yn trefnu dathliadau Eid yn yr ysgol. Mewn rhai ysgolion, mae rhieni o wahanol ffydd yn helpu staff i drefnu a dathlu gwyliau fel y Flwyddyn Newydd Dsieineaidd a Diwali.

52 Mewn lleiafrif o ysgolion, mae disgyblion yn ymweld â mannau addoli heblaw mannau Cristnogol. Pan fydd athrawon yn trefnu ymweliadau o'r fath, maent fel arfer yn ymweliadau i fosgiau, temlau a synagogau. Yn yr ysgolion hyn, nid yw ychydig iawn o rieni yn caniatáu i'w plant fynd ar yr ymweliad. Fodd bynnag, mewn ysgolion lle na chynhelir ymweliadau, mae lleiafrif o arweinwyr yn sylwi na fyddai rhieni'n eu cefnogi, pe baent yn trefnu ymweld â mosg.

Mae staff mewn ysgol gynradd ym Merthyr yn cydnabod gwerth ymweld â mannau addoli i wella addysg grefyddol. O ganlyniad, maent yn trefnu bod disgyblion ym Mlynyddoedd 3 a 4 yn ymweld â synagog yng Nghaerdydd, a bod disgyblion ym Mlynyddoedd 5 a 6 yn ymweld â mosg yn Abertawe. Mae ganddynt gysylltiadau cryf ag eglwysi yn eu cymuned leol hefyd. Mae'r cyfleoedd a gaiff disgyblion i ymgysylltu trwy brofiad â gwahanol ffydd ac archwilio cwestiynau'n uniongyrchol ag arweinwyr ffydd yn cael effaith arwyddocaol ar eu dysgu mewn addysg grefyddol.

Cyfnod allweddol 3

53 Er bod gan y rhan fwyaf o ysgolion uwchradd rai cysylltiadau â sefydliadau Cristnogol lleol, mae'r rhain yn tueddu i ganolbwyntio ar roi cyfleoedd i ddisgyblion berfformio cyngherddau mewn mannau addoli lleol. Lleiafrif ohonynt yn unig sydd wedi datblygu perthnasoedd cryf sy'n gwella dysgu trwy ymweliadau addysgol neu ymwelwyr yn cyfrannu at wersi. Nid yw'r rhan fwyaf o ysgolion yn defnyddio

ymweliadau'n dda i gyfoethogi eu cwricwlwm addysg grefyddol. Pan gynhelir ymweliadau, bydd y rhain fel arfer yn ymweliadau i gapeli, eglwysi cadeiriol a synagogau. Ychydig o ysgolion yn unig sy'n trefnu ymweliadau â mosgau. Erbyn hyn, mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn ymweld â llai o fannau addoli nag oeddent mewn blynyddoedd blaenorol. O bryd i'w gilydd, mae rhai ysgolion yn trefnu i arweinwyr ffydd arwain addoli ar y cyd neu drafod eu ffydd gyda disgyblion mewn gwersi addysg grefyddol. Mae'r ymwelwyr hyn wedi cynnwys cynrychiolwyr o ganolfannau Hindŵaidd ac Islamaidd. Mewn llawer o ysgolion, collir cyfleoedd i weithio gydag eglwysi a chapeli cyfrwng Cymraeg i helpu cynnwys elfen o Gymraeg mewn gwersi addysg grefyddol.

Mewn un ysgol uwchradd sy'n gwasanaethu cymuned amrywiol, mae staff wedi datblygu cysylltiadau ag arweinwyr ffydd o grwpiau ethnig amrywiol sy'n cynrychioli cefndiroedd disgyblion yn yr ysgol. Er enghraifft, maent yn gweithio gydag aelodau o'r gymuned Somali leol, sy'n ymweld â'r ysgol i gynnal diwrnodau cymunedol i godi proffil y grŵp ethnig hwn. Mae'r cymorth a'r cyngor hwn yn helpu staff i gefnogi a deall anghenion disgyblion o wahanol grwpiau ethnig yn fwy effeithiol.

Addysgu

Cyfnod allweddol 2

54 Mewn llawer o ysgolion, mae'r rhan fwyaf o athrawon yn cynllunio gwersi'n dda i fodloni anghenion y rhan fwyaf o ddisgyblion ac ennyn eu diddordeb yn eu dysgu yn llwyddiannus. Defnyddiant amrywiaeth o ddulliau addysgu effeithiol gan gynnwys trafodaethau grŵp, chwarae rôl a gwaith pâr. Mae llawer o athrawon yn defnyddio ystod eang o adnoddau ysgogol a pherthnasol i ychwanegu diddordeb a chyffro at eu gwersi. Er enghraifft, maent yn defnyddio pytiau fideo o storïau a gwyliau crefyddol i ddarparu cyflwyniad difyr i wers ac yn darparu arteffactau o wahanol grefyddau i ddisgyblion eu harchwilio i symbylu eu chwilfrydedd. Maent yn rhoi cyfleoedd i ddisgyblion gymharu gwahanol grefyddau, er enghraifft y nodweddion tebyg rhwng dameg Gristnogol a phum piler Islam. Mae gan lawer o athrawon ddisgwyliadau uchel o ddisgyblion. Fodd bynnag, mewn llawer o ysgolion, nid yw athrawon yn rhoi digon o her i ddisgyblion mwy abl am nad ydynt yn addysgu medrau lefel 5 uwch yn ddigon aml. O ganlyniad, nid yw disgyblion mwy abl yn cyflawni cystal ag y gallent. Mewn rhai ysgolion, mae athrawon yn rhoi gormod o 'strwythur' i ddisgyblion ar gyfer ymateb, ac mae hyn yn cyfyngu ar eu gallu i ddewis sut i drefnu eu gwaith, ac nid yw'n galluogi iddynt ysgrifennu'n estynedig chwaith.

55 Mae gan y rhan fwyaf o athrawon wybodaeth bynciol briodol am addysg grefyddol. Fodd bynnag, mae lleiafrif o athrawon yn ofni y gallent 'ddweud y peth anghywir' wrth addysgu crefyddau heblaw Cristnogaeth, yn enwedig pan fydd eu gwybodaeth yn llai sicr. O ganlyniad, mae profiadau dysgu disgyblion am ffydd heblaw Cristnogaeth yn fwy cyfyngedig.

56 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae athrawon yn cynllunio'n briodol ar gyfer datblygu medrau llythrennedd, rhifedd, TGCh a medrau meddwl disgyblion ochr yn ochr â'u medrau addysg grefyddol. Mewn rhai ysgolion, mae cynllunio athrawon yn canolbwyntio gormod ar ddatblygu medrau llythrennedd disgyblion ar draul medrau addysg grefyddol, ac mae hyn yn cyfyngu ar gynnydd disgyblion yn y pwnc.

57 Mae ychydig iawn o ysgolion yn cyflogi grwpiau allanol i addysg gwersi addysg grefyddol. Mewn un ysgol, mae arweinwyr yn defnyddio sefydliad Cristnogol lleol i addysgu rhan o'u cynllun gwaith addysg grefyddol i ddisgyblion hŷn. Mae'r pennaeth wedi gwirio cynnwys y cwrs ac mae'n hapus ei fod yn addas. Fodd bynnag, nid yw arweinwyr yn monitro nac yn herio ansawdd y ddarpariaeth hon nac yn gwneud yn siŵr fod y darparwr wedi cynllunio gweithgareddau priodol nac wedi asesu gwaith disgyblion. O ganlyniad, nid yw'r disgyblion hyn yn derbyn addysgu o ansawdd uchel sy'n gweddu i'w gallu'n ddigon da.

Cyfnod allweddol 3

58 Mae'r rhan fwyaf o athrawon yn frwdfrydig ynglŷn â'r pwnc. Mae llawer ohonynt yn cynllunio gwersi sy'n ysgogol a diddorol i ddisgyblion. Defnyddiant ystod o wahanol ddulliau addysgu, gan gynnwys cyflwyniadau amlgyfrwng, trafodaethau grŵp a cherddoriaeth i gymell disgyblion. Mewn rhai ysgolion, nid yw addysgu yn ennyn diddordeb disgyblion yn ddigon da gan nad yw athrawon yn defnyddio ystod ddigon eang o weithgareddau a strategaethau ysgogol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae athrawon yn gweddu gwaith i fodloni anghenion disgyblion yn dda. Pan fydd yr addysgu'n wannach, mae tasgau'n rhy anodd ar gyfer disgyblion llai abl neu nid ydynt yn ymestyn disgyblion mwy abl.

59 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae gan athrawon ddisgwyliadau uchel o ddisgyblion ac maent yn disgwyl iddynt weithio'n galed a gwneud cynnydd da mewn gwersi addysg grefyddol. Fodd bynnag, mewn rhai ysgolion, nid yw athrawon yn gosod disgwyliadau digon uchel ar gyfer disgyblion, ac o ganlyniad, nid yw llawer o ddisgyblion yn gweithio i safon ddigon uchel nac yn ymfalchïo ddigon yn eu gwaith.

60 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae cyfuniad o athrawon arbenigol ac athrawon cymwys nad ydynt yn rhai arbenigol yn addysgu gwersi addysg grefyddol. Mewn ychydig o ysgolion yn unig y caiff yr holl wersi addysg grefyddol eu haddysgu gan athrawon arbenigol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r cynllun gwaith cynhwysfawr ar gyfer addysg grefyddol a'r cymorth parhaus gan yr arweinydd pwnc yn galluogi athrawon nad ydynt yn arbenigol i addysgu'r pwnc yn ddigonol.

61 Mewn llawer o ysgolion, mae athrawon yn cynllunio'n briodol i ddatblygu medrau llythrennedd disgyblion mewn gwersi addysg grefyddol. Maent yn rhoi cyfleoedd rheolaidd i ddisgyblion ddefnyddio eu medrau llafaredd a meddwl trwy drafodaethau grŵp a dosbarth, er enghraifft wrth ystyried cyfyng-gyngor moesol a rhagfarn. Mewn llawer o ysgolion, mae athrawon yn cynllunio ystod addas o gyfleoedd i ddisgyblion ysgrifennu at ystod o ddibenion, gan gynnwys gwaith ysgrifenedig estynedig, mewn cyd-destun crefyddol neu athronyddol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, nid yw athrawon yn rhoi digon o gyfleoedd i ddisgyblion ailddrafftio eu gwaith. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae athrawon yn sicrhau bod disgyblion yn defnyddio eu medrau darllen yn briodol mewn gwersi addysg grefyddol. Mae'r rhain yn cynnwys cyfleoedd i ddarllen testunau, gan gynnwys testunau crefyddol, o ystod o wahanol ffynonellau, gan gynnwys ar-lein.

62 Mewn llawer o ysgolion, nid yw athrawon yn rhoi cyfleoedd priodol i ddisgyblion atgyfnerthu eu medrau TGCh na rhifedd mewn gwersi addysg grefyddol. Pan fydd athrawon yn darparu gweithgareddau, maent yn tueddu i fod er mwyn gwneud

cyflwyniad neu wneud gwaith ymchwil ar gyfer TGCh a chyflwyno data mewn graffiau ar gyfer rhifedd. Mewn lleiafrif o ysgolion lle mae athrawon yn cynllunio'n dda ar gyfer datblygu medrau TGCh disgyblion, ceir enghreifftiau cryf o arfer effeithiol. Er enghraifft, mewn un ysgol uwchradd, caiff disgyblion gyfleoedd i ddefnyddio TGCh i gynllunio eu gwersi eu hunain ar Martin Luther King a gwneud cyflwyniadau ar Stanley Tookie Williams.

Asesu ac adborth

Cyfnod allweddol 2

63 Mae ansawdd adborth athrawon i ddisgyblion yn amrywio. Mewn gwersi, mae'r rhan fwyaf o athrawon yn rhoi adborth llafar buddiol i ddisgyblion ar eu gwaith sy'n galluogi disgyblion i wella eu medrau, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth. Mewn rhai ysgolion, mae'r adborth llafar hwn yn galluogi disgyblion mwy abl i ymestyn eu dysgu. Dim ond mewn rhai ysgolion y mae adborth ysgrifenedig athrawon yn helpu disgyblion i wella eu gwybodaeth a'u medrau addysg grefyddol yn ddigon da. Yn yr ysgolion hyn, mae adborth yn benodol a diagnostig ac yn dweud wrth ddisgyblion beth maent wedi'i wneud yn dda a sut i wella ymhellach. Mewn llawer o ysgolion, mae adborth ysgrifenedig yn canolbwyntio ar wella medrau llythrennedd disgyblion yn unig.

64 Dim ond ychydig o ysgolion sy'n defnyddio deunydd enghreifftiol i gefnogi barnau athrawon am gynnydd disgyblion mewn addysg grefyddol. Mae lleiafrif o ysgolion yn cadw portffolios o waith disgyblion. Fodd bynnag, yn y rhan fwyaf o'r ysgolion hyn, mae portffolios yn dangos ymdriniaeth â'r cwricwlwm yn unig ac nid yw athrawon yn gweddu gwaith i lefelau yn y pwnc. O ganlyniad, ychydig iawn o athrawon yn unig sy'n defnyddio unrhyw ddeunydd safonedig i'w cynorthwyo i lunio barnau ar gyflawniad disgyblion mewn addysg grefyddol. Mae staff mewn ychydig iawn o ysgolion yn unig yn cysylltu ag ysgolion eraill i gymedroli eu barnau neu'n defnyddio deunydd enghreifftiol Llywodraeth Cymru i'w cynorthwyo.

Cyfnod allweddol 3

65 Bron ym mhob ysgol, mae athrawon yn olrhain cynnydd a chyrhaeddiad disgyblion mewn addysg grefyddol yn gywir. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn cwblhau asesiadau rheolaidd, yn aml bob hanner tymor neu ar ddiwedd testun. Mae athrawon yn barnu cyrhaeddiad disgyblion gan ddefnyddio disgrifwyr lefel addysg grefyddol. Mewn rhai ysgolion, mae athrawon yn rhoi taflen werthfawr â disgrifwyr lefel i ddisgyblion ar ddechrau'r flwyddyn ac mae'r meini prawf llwyddiant ar gyfer tasgau asesu yn cysylltu'n uniongyrchol â hyn. Mae hyn yn sicrhau bod disgyblion yn yr ysgolion hyn yn gwybod beth yn union mae athrawon yn gofyn ohonynt.

66 Mae gan y rhan fwyaf o ysgolion bortffolios defnyddiol o waith disgyblion sydd wedi cael eu hasesu a'u safoni. Mae athrawon yn defnyddio'r portffolios hyn yn dda i'w cynorthwyo i lunio barnau cywir am waith disgyblion. Mae athrawon mewn rhai ysgolion yn cysylltu'n dda ag ysgolion eraill i gymedroli eu barnau neu'n defnyddio deunydd enghreifftiol Llywodraeth Cymru i'w cynorthwyo.

67 Mae ansawdd adborth llafar ac ysgrifenedig athrawon i ddisgyblion am eu gwaith yn amrywio'n sylweddol. Yn y mwyafrif o ysgolion, mae athrawon yn rhoi adborth

buddiol i ddisgyblion ar eu haddysg grefyddol a'u medrau llythrennedd. Mae llawer o athrawon yn rhoi arweiniad defnyddiol i ddisgyblion ar yr hyn y maent wedi'i wneud yn dda a sut gallant wella eu gwaith ymhellach. Mewn llawer o ysgolion, mae adborth athrawon yn cysylltu'n briodol â'r meini prawf llwyddiant ar gyfer pob tasg.

68 Mewn rhai ysgolion, nid yw adborth ysgrifenedig athrawon yn helpu disgyblion i wella eu medrau llythrennedd yn ddigon da, ac mae disgyblion yn aml yn gwneud ac yn ailadrodd camgymeriadau mewn sillafu ac atalnodi sylfaenol. Yn ychwanegol, mewn rhai ysgolion, prin yw'r dystiolaeth o ddisgyblion yn darllen ac yn gweithredu yn unol ag adborth athrawon i wella eu gwaith ymhellach. Yn y mwyafrif o ysgolion, ni roddir cyfleoedd defnyddiol i ddisgyblion asesu eu gwaith eu hunain a gwaith eu cyfoedion.

Arweinyddiaeth

Arweinyddiaeth pwnc

Cyfnod allweddol 2

69 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, ceir arweinyddiaeth briodol mewn addysg grefyddol gan benaethiaid ac arweinwyr pwnc. Mae pob arweinydd yn ymwybodol o'r maes llafur addysg grefyddol a gytunwyd yn lleol, ac mae llawer ohonynt yn sicrhau bod eu hysgol yn bodloni'r gofynion statudol. Mae ganddynt ddealltwriaeth gadarn o'r ddarpariaeth ar gyfer addysg grefyddol yn eu hysgol ond maent yn llai cadarn ynglŷn â safonau disgyblion.

70 Mae gan y rhan fwyaf o arweinwyr farn glir ar bwysigrwydd addysg grefyddol ac yn deall beth mae disgyblion yn ei ennill o wersi. Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr yn adnabod pwysigrwydd yr ethos ysgol gyfan o ran cefnogi addysgu addysg grefyddol. Maent hefyd yn gweld bod gan addoli ar y cyd rôl bwysig o ran atgyfnerthu addysg grefyddol a negeseuon moesol.

71 Mae arweinwyr mewn ychydig o ysgolion yn unig yn meddu ar ddealltwriaeth gadarn o'r safonau a gyflawnir gan ddisgyblion mewn addysg grefyddol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae gan benaethiaid ac arweinwyr pwnc farn gadarnhaol iawn am addysg grefyddol yn eu hysgolion. Fodd bynnag, nid ydynt yn seilio'r farn hon ar arfarniad trylwyr o safonau disgyblion. Yn yr ysgolion prin lle mae gan arweinwyr ddealltwriaeth gadarn o safonau, maent yn arsylwi dysgu ac yn monitro gwaith disgyblion yn rheolaidd ac yn gywir i nodi cryfderau a meysydd i'w gwella.

72 Er mai ychydig o arweinwyr pwnc yn unig sydd ag unrhyw gymwysterau addysg grefyddol ffurfiol, yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r arweinydd pwnc wedi datblygu'r medrau sydd eu hangen i arwain y pwnc yn briodol. Mewn ychydig iawn o ysgolion, penodwyd yr arweinydd pwnc gan y pennaeth gan mai hon oedd yr unig swydd ar gael i aelod newydd o staff adeg penodi, ac nid oherwydd diddordeb cryf, neu wybodaeth, yr athro am y pwnc.

73 Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr yn sicrhau bod gan athrawon ddigon o adnoddau i addysgu gwersi addysg grefyddol yn llwyddiannus. Mae gan y rhan fwyaf o ysgolion ystod gynhwysfawr o lyfrau ac arteffactau perthnasol sydd o ansawdd da ac yn cefnogi addysgu yn effeithiol. Er nad yw arweinwyr yn dyrannu adnoddau ariannol ar gyfer addysg grefyddol bob blwyddyn yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr yn trefnu bod cyllid ar gael os oes angen diweddaru adnoddau neu gael rhai newydd. Mewn lleiafrif o ysgolion, mae athrawon yn defnyddio gwasanaethau llyfrgell neu wasanaethau benthyca'r awdurdod lleol hefyd i gael benthyg llyfrau ac adnoddau i gefnogi eu haddysgu'n dda.

Cyfnod allweddol 3

74 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr pwnc addysg grefyddol yn arwain eu pwnc yn dda. Maent yn trefnu cyfarfodydd rheolaidd a buddiol i drafod darpariaeth yr ysgol a monitro cynnydd disgyblion. Maent yn sicrhau bod pob un o'r staff, yn enwedig y rhai nad ydynt yn arbenigwyr, yn cael cymorth priodol i'w galluogi i addysgu'r pwnc yn effeithiol.

75 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae penaethiaid ac arweinwyr pwnc yn meddu ar ymwybyddiaeth gadarn o safonau addysg grefyddol yn eu hysgol. Mae arweinwyr pwnc yn meddu ar ddealltwriaeth gynhwysfawr o gryfderau'r pwnc a'r meysydd y mae angen eu gwella.

76 Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr yn sicrhau bod addysg grefyddol yn cael yr un adnoddau â phynciau eraill y tu allan i'r pynciau craidd. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r pennaeth yn dyrannu swm rheolaidd o arian bob blwyddyn i'r pwnc i brynu ystod o adnoddau defnyddiol. Mewn lleiafrif o ysgolion, mae arweinwyr yn seilio cyllid ar nifer y disgyblion sy'n astudio'r pwnc ar gyfer TGAU, ac o ganlyniad, mae'r adran addysg grefyddol yn aml yn cael cyllid ychwanegol ar gyfer adnoddau.

Tynnu allan o wersi

77 Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr yn hysbysu rhieni am eu hawl i dynnu eu plentyn allan o wersi addysg grefyddol, fel arfer trwy ddatganiad ym mhrosbectws yr ysgol neu ar eu gwefan. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr yn trefnu siarad ag unrhyw rieni sy'n dymuno tynnu eu plentyn allan o addoli ar y cyd neu wersi addysg grefyddol. Yn dilyn y cyfarfodydd hyn, mae'r rhan fwyaf o rieni yn newid eu meddwl gan fod y pennaeth neu'r arweinydd pwnc yn mynd i'r afael yn sensitif â phryderon y rhieni am y pwnc ac yn eu hargyhoeddi ynglŷn â gwerth addysg grefyddol i'w plentyn. O ganlyniad, bron ym mhob ysgol, mae ychydig iawn o ddisgyblion nad ydynt yn cymryd rhan mewn addysg grefyddol, ac mae hyn wedi bod yn wir ers sawl blwyddyn.

Gwella ansawdd

Cyfnod allweddol 2

78 Mewn rhai ysgolion, mae arweinwyr yn defnyddio deilliannau gweithgareddau monitro trylwyr i wella ansawdd safonau disgyblion mewn addysg grefyddol. Mewn llawer o ysgolion, mae'r arweinydd pwnc addysg grefyddol yn ymgymryd â rhyw fath o fonitro yn rheolaidd yn unol â pholisi ei (h)ysgol. Mae hyn fel arfer yn digwydd bob blwyddyn neu mae'n rhan o gylch dwy neu dair blynedd. Mae'r pennaeth fel arfer yn neilltuo amser ar gyfer monitro addysg grefyddol yn unol â'r amser a roddir ar gyfer pynciau di-graidd eraill.

79 Yn gyffredinol, mae gweithgareddau monitro yn cynnwys craffu ar waith disgyblion, edrych ar gynllunio athrawon, ac mewn rhai ysgolion, arsylwadau gwersi. Mewn lleiafrif o ysgolion, mae arweinwyr yn gofyn am safbwyntiau disgyblion trwy holiaduron neu gyfarfodydd hefyd. Yn dilyn y gweithgareddau hyn, mae llawer o arweinwyr pwnc yn llunio adroddiadau monitro defnyddiol, y maent yn eu rhannu ag aelodau eraill o staff. Mewn rhai ysgolion, mae arweinwyr pwnc yn ysgrifennu adroddiadau hunanarfarnu a chynlluniau gweithredu addysg grefyddol penodol a defnyddiol.

80 Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr pwnc yn arfarnu darpariaeth yr ysgol ar gyfer addysg grefyddol a medrau yn unig. Mae'r rhain yn cynnwys cyfleoedd i ddatblygu'r Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd (FfLlRh: Llywodraeth Cymru, 2013) a TGCh mewn gwersi addysg grefyddol, safonau addysgu, adnoddau a chyfleoedd i wella'r cwricwlwm. Nid yw arweinwyr yn arfarnu'r safonau a gyflawnir gan ddisgyblion mewn addysg grefyddol na'r cynnydd y maent yn ei wneud. O ganlyniad, nid oes gan y rhan fwyaf o arweinwyr unrhyw gynlluniau ar waith i wella deilliannau disgyblion mewn addysg grefyddol ac nid oes ganddynt unrhyw dystiolaeth drylwyr na gwiriedig i gefnogi eu barnau ar safonau disgyblion.

Mewn un ysgol gynradd, mae arweinwyr yn monitro'r safonau a gyflawnir gan ddisgyblion mewn addysg grefyddol yn rheolaidd trwy graffu ar waith disgyblion, arsylwadau gwersi a dadansoddi data mewnol. Dangosodd monitro diweddar fod llawer o ddisgyblion hŷn yn cyflawni lefel 4, ond nid oedd unrhyw dystiolaeth o waith lefel 5. Nododd arweinwyr nad oedd disgyblion yn gwneud cysylltiadau rhwng gwahanol gredoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol nac yn nodi'r nodweddion tebyg a'r gwahaniaethau o fewn ac ar draws crefyddau. O ganlyniad i'r gwaith hwn, roedd arweinwyr yn cynnwys targed i fynd i'r afael â hyn fel rhan o'u cynllun gwella ysgol.

81 Cyfyngedig yw'r cyfleoedd dysgu proffesiynol ar gyfer athrawon neu arweinwyr pwnc addysg grefyddol. Ychydig iawn o gyfleoedd a gaiff athrawon i gydweithio ac arsylwi arfer dda mewn addysg grefyddol yn eu hysgol eu hunain neu mewn ysgolion eraill. Mae awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol yn cynnig ychydig iawn o gyfleoedd dysgu proffesiynol penodol mewn addysg grefyddol ar gyfer athrawon neu arweinwyr pwnc. O ganlyniad, mae bron pob ysgol yn dibynnu ar drefnu eu hyfforddiant addysg grefyddol eu hunain yn fewnol ar gyfer staff yr ysgol. Mae ansawdd yr hyfforddiant yn dibynnu ar wybodaeth a medrau'r arweinwyr pwnc.

82 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r arweinydd pwnc yn darparu cymorth a her addas ar gyfer cydweithwyr sy'n addysgu'r pwnc. Mae'r rhan fwyaf o arweinwyr yn frwdfrydig ynglŷn â'r pwnc ac maent yn gweithio'n dda gyda staff eraill i wella darpariaeth ar gyfer addysg grefyddol yn eu hysgol. Fodd bynnag, yn yr ysgolion prin lle nad oes gan arweinwyr pwnc wybodaeth helaeth am ystod eang o grefyddau, mae eu gallu i gynorthwyo a herio staff eraill yn gyfyngedig. Yn ychwanegol, nid yw arweinwyr pwnc yn herio staff yn ddigon da ynglŷn â'r safonau a gyflawnir gan ddisgyblion, yn enwedig y rhai mwy abl.

Cyfnod allweddol 3

83 Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr pwnc yn monitro safonau a darpariaeth mewn addysg grefyddol bob blwyddyn neu bob dwy flynedd fel rhan o gylch monitro ac arfarnu ysgol gyfan. Mae arweinwyr yn ymgymryd ag ystod o weithgareddau monitro addas, gan gynnwys craffu ar waith disgyblion, arsylwadau gwersi a theithiau dysgu. Yn y mwyafrif o ysgolion, mae athrawon yn siarad â disgyblion fel rhan o'r broses hon i gael eu barn ar y pwnc. Mae hyn yn cynnwys darganfod beth hoffai disgyblion ei ddysgu. Mae arweinwyr hefyd yn monitro'r cynnydd y mae disgyblion yn ei wneud trwy ddadansoddi data olrhain mewnol ar ddisgyblion. Yn y mwyafrif o ysgolion, mae aelodau o uwch dîm arweinyddiaeth yr ysgol hefyd yn cymedroli'r barnau y mae'r athrawon pwnc yn eu llunio trwy graffu ar safonau addysgu a dysgu hefyd. O ganlyniad, yn yr ysgolion hyn, mae barnau ar safonau disgyblion yn gadarn.

84 Bron ym mhob ysgol, mae'r arweinydd pwnc ar gyfer addysg grefyddol, ar ôl ymgynghori ag athrawon pwnc, yn llunio adroddiad hunanarfarnu a chynllun gweithredu blynyddol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae cysylltiad clir rhwng deilliannau gweithgareddau monitro a blaenoriaethau ar gyfer gwella yn y cynllun gwella. Mewn lleiafrif o ysgolion, fodd bynnag, nid yw ansawdd yr hunanarfarnu yn ddigon da. Er enghraifft, mae arweinwyr yn seilio eu barnau ar ystod gyfyng o dystiolaeth, ac nid ydynt yn canolbwyntio ar effaith camau gweithredu yn ddigon da.

85 Mae CBAC yn cynnig hyfforddiant i athrawon Blwyddyn 9 sy'n addysgu'r maes llafur TGAU. Fodd bynnag, heblaw'r cyrsiau hyn, ychydig iawn o gyfleoedd dysgu proffesiynol sy'n benodol i bwnc a geir ar gyfer athrawon addysg grefyddol.

86 Mewn lleiafrif o ysgolion yn unig y mae athrawon addysg grefyddol yn cymryd rhan mewn unrhyw weithio diweddar neu ystyrlon rhwng ysgolion sy'n cefnogi gwelliannau mewn addysgu a dysgu yn y pwnc. Yn yr ysgolion hyn, mae athrawon addysg grefyddol yn rhan o rwydwaith arfer broffesiynol y consortiwm rhanbarthol neu maent yn mynychu cyfarfodydd fforwm addysg grefyddol yr awdurdod lleol yn rheolaidd. Mae'r cyfarfodydd hyn yn rhoi cyfleoedd i athrawon rannu arfer orau yn ogystal â chynnig cymorth ac arweiniad iddynt.

87 Bron ym mhob ysgol, mae'r arweinydd pwnc yn darparu lefel addas o gymorth ar gyfer cydweithwyr sy'n addysgu addysg grefyddol trwy gyfarfodydd ffurfiol ac yn anffurfiol, yn enwedig ar gyfer y rheiny nad ydynt yn arbenigwyr pwnc. Maent hefyd yn darparu ystod o adnoddau addas ar gyfer yr athrawon hyn i gefnogi eu haddysgu.

Pontio

88 Ychydig iawn o waith pontio a geir rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd sy'n canolbwyntio ar addysg grefyddol. Yn ychwanegol, ychydig iawn o drafodaeth a geir am addysg grefyddol rhwng ysgolion cynradd o fewn eu clwstwr, er enghraifft ar ba grefyddau y byddant yn eu hastudio. Yn yr un modd â phynciau di-graidd eraill, ychydig iawn o ysgolion cynradd ac uwchradd sy'n gweithio gyda'i gilydd i gyfnewid gwybodaeth am berfformiad am gyflawniad disgyblion mewn addysg grefyddol. Nid ydynt yn gweithio gyda'i gilydd i rannu gwybodaeth am eu cynlluniau gwaith addysg grefyddol na pha grefyddau sydd wedi cael eu haddysgu. O ganlyniad, mae disgyblion yn aml yn ailadrodd testunau a medrau addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 3 y gwnaethant eu dysgu yng nghyfnod allweddol 2.

89 Mewn rhai clystyrau ysgolion, mae athrawon addysg grefyddol arbenigol o ysgolion uwchradd wedi cynorthwyo cydweithwyr cynradd i addysgu agweddau ar addysg grefyddol ac wedi rhannu adnoddau. Mewn ychydig iawn o glystyrau, mae athrawon addysg grefyddol o ysgolion uwchradd yn addysgu gwersi addysg grefyddol i ddisgyblion cynradd o bryd i'w gilydd. Yn ychwanegol, pan fydd disgyblion yn ymweld ag ysgolion uwchradd ar ddiwrnodau pontio, mewn rhai clystyrau ysgolion, cânt wers addysg grefyddol o bryd i'w gilydd. Fodd bynnag, nid yw'r trefniadau hyn yn nodwedd reolaidd o waith pontio o fewn y clystyrau hyn o ysgolion.

Atal

90 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae gan arweinwyr ddealltwriaeth gadarn o'u rôl a'u cyfrifoldebau a amlinellir yn y ddyletswydd Atal (Llywodraeth EM, 2015) o dan Ddeddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 (Prydain Fawr, 2015). Mae llawer o arweinwyr yn cydnabod pa mor bwysig yw gwersi addysg grefyddol o ran cyfrannu at yr agenda hon.

91 Mewn ardaloedd trefol mwy, mae bron pob un o'r athrawon addysg grefyddol wedi mynychu cyrsiau Atal lleol i roi hyfforddiant trylwyr iawn iddynt ar sut i adnabod arwyddion posibl o radicaleiddio ac eithafiaeth a delio â phryderon. Mae rhai ysgolion wedi cyfeirio pryderon am ddisgyblion unigol at y panel lleol perthnasol i'w hystyried. Er enghraifft, mewn un ysgol uwchradd, roedd athrawes addysg grefyddol yn pryderu am sylw a wnaeth disgybl mewn gwers. Yn dilyn trafodaeth bellach â'u hathro amddiffyn plant dynodedig, gwnaeth yr ysgol gyfeiriad yn unol â'u polisi diogelu.

92 Yn y rhan fwyaf o Gymru, fodd bynnag, uwch arweinwyr yn unig sydd wedi cael hyfforddiant am Atal, a'u rôl nhw yw lledaenu'r wybodaeth ymhlith aelodau eraill o staff. Mewn ychydig iawn o ysgolion, nid yw aelodau o staff yn ymwybodol o Atal.

93 Mewn rhai ysgolion, nid yw arweinwyr yn deall eu rôl yn llawn ac nid ydynt yn ystyried bod hyn yn berthnasol nac yn fygythiad i'w hysgol a'r ardal gyfagos. Mae'r diffyg sylw hwn i Atal yn golygu y gallai staff yn yr ysgolion hyn, gan gynnwys athrawon addysg grefyddol, golli cyfle i nodi a mynd i'r afael â phryderon cynnar am ddisgybl neu ymddygiad unigolion y tu allan i'r ysgol sy'n cael cyswllt â disgybl.

94 Bron ym mhob ysgol, mae gan arweinwyr weithdrefnau effeithiol ar waith i fonitro siaradwyr allanol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr yn gwirio siaradwyr cyn eu hymweliadau, ac yn yr arfer orau, mae'n ofynnol i ymwelwyr drafod a chytuno ar union gynnwys eu sgwrs gydag uwch aelod o staff. Mae o leiaf un aelod o staff fel arfer yn aros yn yr ystafell pan fydd ymwelwyr yn siarad â dosbarthiadau neu'n arwain addoli ar y cyd. Mewn rhai ysgolion, mae arweinwyr pwnc yn adrodd am ostyngiad nodedig yn nifer y bobl sydd wedi ymweld â'r ysgol dros y blynyddoedd diwethaf, gan fod arweinwyr yn fwy ystyriol o risgiau posibl.

95 Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn rhoi cyfleoedd priodol i ddisgyblion siarad am ddigwyddiadau yn gysylltiedig â therfysgaeth, fel arfer yn y dosbarth. Mewn llawer o ysgolion, mae arweinwyr yn myfyrio ar ddigwyddiadau o'r fath mewn addoli ar y cyd hefyd, pan fo'n briodol, sy'n cefnogi gwaith mewn addysg grefyddol. Fodd bynnag, nid oes gan athrawon addysg grefyddol mewn rhai ysgolion hyder i ymdrin â thrafodaethau dosbarth am y materion sensitif hyn. Er enghraifft, mewn un ysgol gynradd, adeg y bomio ym Manceinion yn 2017, roedd athrawon wedi bwriadu addysgu uned waith ar Islam. Penderfynodd y rhan fwyaf o athrawon cyfnod allweddol 2 beidio ag addysgu'r uned yn unol â'r bwriad gan nad oeddent yn siŵr sut i'w chyflwyno yn sensitif ac yn briodol.

96 Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn cynnal asesiadau risg priodol cyn mynd â disgyblion i ymweld â mannau addoli.

Her a chymorth allanol

97 Ychydig o ysgolion cynradd yn unig sy'n cael cymorth neu her yn benodol ar gyfer addysg grefyddol gan awdurdodau lleol neu gonsortia rhanbarthol. Yn unol â phynciau di-graidd eraill, nid yw ymgynghorwyr her yn trafod safonau a darpariaeth ar gyfer addysg grefyddol yn systematig, ac nid ydynt yn gofyn am unrhyw ddata.

> Cafodd staff mewn un ysgol gynradd gymorth defnyddiol gan eu consortiwm rhanbarthol i'w helpu i ddiwygio eu cynllun gwaith addysg grefyddol. Ymwelodd ymgynghorwyr o'r consortiwm â'r ysgol am ddeuddydd i siarad â staff ac adolygu'r cynllun gwaith presennol. Wedyn, fe wnaethant gynorthwyo arweinydd pwnc yr ysgol i ddatblygu cynllun gwaith newydd i adlewyrchu cyd-destun yr ysgol, gan ddefnyddio'r maes llafur a gytunwyd yn lleol fel y man cychwyn.

98 Mae'r rhan fwyaf o benaethiaid ysgolion cynradd yn ymwybodol o'r CYSAG lleol ond maent yn ansicr ynglŷn â'i rôl a'i ddiben. Mewn lleiafrif o ysgolion, caiff arweinwyr arweiniad defnyddiol trwy negeseuon e-bost gan y CYSAG lleol. Yn benodol, mae rhai CYSAGau yn rhoi rhestr i ysgolion o leoedd addoli cymeradwy i ymweld â nhw.

99 Lleiafrif o ysgolion uwchradd yn unig sy'n cael unrhyw gymorth allanol gan yr awdurdod lleol neu'r consortiwm rhanbarthol. Mewn consortia lle cynhelir cyfarfodydd rheolaidd i arweinwyr pwnc rannu adnoddau a datblygu cynlluniau gwaith, dywed athrawon fod y cyfarfodydd hyn yn eu helpu i wella arfer yn eu hysgol. Yn yr ysgolion prin lle mae athrawon yn rhan o'r CYSAG lleol, cânt y wybodaeth fwyaf cyfoes am waith y grŵp. Fodd bynnag, mae athrawon mewn lleiafrif o ysgolion yn gwneud ychydig iawn o ddefnydd o'r wybodaeth a ddarperir gan eu CYSAG lleol.

100 Mae bron pob un o'r CYSAGau yn cynnig cymorth i ysgolion fynd i'r afael ag argymhellion sy'n ymwneud ag addysg grefyddol yn dilyn arolygiad Estyn.

> Mae un CYSAG yn cynnig cyngor dros y ffôn i athrawon gan eu hymgynghorydd proffesiynol ar gyfer addysg grefyddol. Mae'r CYSAG yn darparu rhestr o gysylltiadau ar gyfer ysgolion sy'n dymuno ymweld â mannau addoli neu wahodd aelodau o gymunedau ffydd i ysgolion. Mae aelodau o'r CYSAG wedi sefydlu gwefan o fewn gwefan yr awdurdod lleol lle gall ysgolion fynd at ddogfennau, gwybodaeth ac arweiniad statudol am addysg grefyddol ac addoli ar y cyd. Maent yn gweithio'n agos â gwasanaeth lleiafrifoedd ethnig yr awdurdod lleol sydd wedi creu 'llwybr ffydd' o gwmpas yr ardal i gynorthwyo ysgolion â'u hymweliadau a'u hadnoddau ysgol sy'n cysylltu'n agos â'u gwaith nhw a gwaith CYSAG. Mae aelodau o'r CYSAG yn annog ysgolion i gyflwyno erthyglau i'r cyhoeddiad, 'RE News', i rannu arfer dda. Mae cynrychiolwyr athrawon a phenaethiaid ar y CYSAG yn adrodd yn ôl i'r staff yn eu hysgol hefyd ac yn tynnu eu sylw at unrhyw broblemau, pryderon neu faterion o ddiddordeb.

Atodiad 1: Cwestiynau ar gyfer darparwyr

Fel man cychwyn ar gyfer adolygu arfer bresennol mewn addysg grefyddol, gall ysgolion ddefnyddio'r cwestiynau canlynol fel rhan o'u hunanarfarniad:

Safonau

- A ydym ni'n gwybod pa safonau y mae disgyblion yn eu cyflawni mewn addysg grefyddol?
- A ydym ni'n gwybod bod disgyblion mwy abl yn cyflawni cystal ag y gallent?
- A ydym ni'n gwybod bod disgyblion o bob gallu yn cyflawni safonau tebyg i bynciau eraill mewn addysg grefyddol?

Darpariaeth

- A ydym ni'n sicrhau nad ydym yn ailadrodd medrau a thestunau yng nghyfnod allweddol 3 y mae disgyblion eisoes wedi'u cwmpasu yng nghyfnod allweddol 2?
- A ydym ni'n sicrhau bod profiadau dysgu yn herio'r holl ddisgyblion, gan gynnwys y rhai mwy abl?
- A ydym ni'n cynllunio cyfleoedd ystyrlon i ddisgyblion ddefnyddio eu medrau llythrennedd, rhifedd a TGCh mewn gwersi addysg grefyddol?
- A ydym ni'n defnyddio ymweliadau ac ymwelwyr i wella'r cwricwlwm yn ddigon da?
- A ydym ni'n defnyddio ystod eang o ddulliau addysgu sy'n ennyn diddordeb yr holl ddisgyblion yn effeithiol?
- A oes gennym ni ddisgwyliadau uchel o'r holl ddysgwyr, yn enwedig y rhai mwy abl?
- A ydym ni'n rhoi cyfleoedd i ddisgyblion o wahanol ffydd rannu eu profiadau â disgyblion eraill?
- A ydym ni'n sicrhau bod disgyblion yn gwybod sut bydd gwersi addysg grefyddol yn eu helpu i fod yn ddinasyddion moesegol wybodus yng Nghymru a'r byd?
- A ydym ni'n rhoi adborth llafar ac ysgrifenedig effeithiol i ddisgyblion sy'n mynd i'r afael ag addysg grefyddol a medrau eraill?

Arweinyddiaeth

- A ydym ni'n monitro'r safonau a gyflawnir gan ddisgyblion mewn addysg grefyddol yn ogystal â darpariaeth?

- A oes gennym ni brosesau ar waith i lunio barnau cadarn ar y safonau a gyflawnir gan ddisgyblion?
- A ydym ni'n seilio ein barnau ar ystod eang o dystiolaeth uniongyrchol?
- A ydym ni'n gwrando ar ddysgwyr yn ddigon da?
- A yw ein hadroddiad hunanarfarnu a'n cynllun gweithredu yn ymwneud â gwella safonau disgyblion yn ogystal â darpariaeth ac arweinyddiaeth?
- A ydym ni'n darparu cyfleoedd dysgu proffesiynol addas i staff neu gyfleoedd i staff gydweithio â phobl eraill?
- A ydym ni'n trafod safonau addysg grefyddol a darpariaeth ar ei chyfer o fewn ein clwstwr o ysgolion?
- A ydym ni'n arfarnu ein cwricwlwm i baratoi ar gyfer datblygu a gweithredu maes dysgu newydd y dyniaethau?
- A ydym ni'n sicrhau bod pob aelod o staff, gan gynnwys staff cyflenwi ac aelodau newydd o staff, yn gwbl ymwybodol o'u cyfrifoldebau o dan y ddyletswydd Atal?

Atodiad 2: Sail y dystiolaeth

Mae'r canfyddiadau a'r argymhellion yn yr adroddiad hwn yn defnyddio tystiolaeth uniongyrchol o 47 o ysgolion:

- ymweliadau â 12 ysgol gynradd a naw ysgol uwchradd
- cyfweliadau dros y ffôn gydag arweinwyr mewn saith ysgol gynradd a phum ysgol uwchradd
- gwybodaeth o 13 arolygiad ysgol gynradd yn ystod tymor yr hydref 2017 lle roedd addysg grefyddol yn ffocws thematig ychwanegol
- ymatebion i'r holiadur gan bob un o'r 22 CYSAG

Mae'r detholiad o ysgolion yr ymwelwyd â nhw neu a ffoniwyd yn ystyried amrywiaeth o ran lleoliad daearyddol, cefndir economaidd gymdeithasol, maint yr ysgol a chyd-destunau ieithyddol. Mae'r detholiad hefyd yn cynnwys nifer fach o ysgolion arloesi.

Roedd yr ymweliadau'n cynnwys:

- cyfweliadau â phenaethiaid ac arweinwyr pwnc
- arsylwadau gwersi a theithiau dysgu
- trafodaethau gyda disgyblion â'u gwaith
- craffu ar waith disgyblion
- craffu ar ddogfennau'r ysgol, gan gynnwys, er enghraifft, polisïau, cynlluniau gwaith, adroddiadau hunanarfarnu a chynlluniau gweithredu, portffolios gwaith disgyblion, cofnodion hyfforddiant a data monitro

Rhestr o ysgolion a gyfwelwyd, yr ymwelwyd â nhw neu a arolygwyd

Ysgolion yr ymwelwyd â nhw

Ysgol Awel y Mynydd, Conwy
Ysgol Bro Dinefwr, Sir Gaerfyrddin
Ysgol Dinas Brân, Sir Ddinbych
Ysgol Gyfun Dŵr-y-Felin, Castell-nedd Port Talbot
Ysgol Gyfun Treorci, Rhondda Cynon Taf
Ysgol Gyfun y Bont-faen, Bro Morgannwg
Ysgol Gynradd Albany, Caerdydd
Ysgol Gynradd Cwrt Rawlin, Caerffili
Ysgol Gynradd Llanfair, Sir Ddinbych
Ysgol Gynradd Llanidloes, Powys
Ysgol Gynradd Moorland, Caerdydd
Ysgol Gynradd Palmerston, Bro Morgannwg
Ysgol Gynradd Parc Y Bont, Ynys Môn
Ysgol Gynradd Penygawsi, Rhondda Cynon Taf
Ysgol Gynradd Plasmarl, Abertawe
Ysgol Gynradd Victoria, Wrecsam
Ysgol Pentrehafod, Abertawe

Ysgol Santes Tudful, Merthyr Tudful
Ysgol Tryfan, Gwynedd
Ysgol Uwchradd Argoed, Sir y Fflint
Ysgol Uwchradd Cathays, Caerdydd

Ysgolion a ffoniwyd

Ysgol Bod Alaw, Conwy
Ysgol Bryn Gwalia, Sir y Fflint
Ysgol Brynrefail, Gwynedd
Ysgol Gyfun Gwynllyw, Torfaen
Ysgol Gyfun Stanwell, Bro Morgannwg
Ysgol Gyfun y Coed-duon, Caerffili
Ysgol Gynradd Drenewydd Gelli-farch, Sir Fynwy
Ysgol Gynradd Parc Cyfarthfa, Merthyr Tudful
Ysgol Gynradd Ringland, Casnewydd
Ysgol Iau Llangewydd, Pen-y-bont ar Ogwr
Ysgol Maenclochog, Sir Benfro
Ysgol Sefydledig Brynmawr, Blaenau Gwent

Ysgolion a arolygwyd

Ysgol Baladeulyn, Gwynedd
Ysgol Bro Siôn Cwilt, Ceredigion
Ysgol Gynradd Creunant, Castell-nedd Port Talbot
Ysgol Gynradd Darran Park, Rhondda Cynon Taf
Ysgol Gynradd Franksbridge, Powys
Ysgol Gynradd Gymunedol Rhosymedre, Wrecsam
Ysgol Gynradd Gymysg Hendy, Sir Gaerfyrddin
Ysgol Gynradd Penrhys, Rhondda Cynon Taf
Ysgol Gynradd Penysarn, Ynys Môn
Ysgol Gynradd Sant Illtyd, Blaenau Gwent
Ysgol Sarn Bach, Gwynedd
Ysgol Y Berllan Deg, Caerdydd
Ysgol y Faenol, Sir Ddinbych

Atodiad 3: Astudiaethau achos

Astudiaeth achos 1: Ysgol Gyfun Dŵr-y-Felin: Datblygu dysgwyr uchelgeisiol a medrus sy'n entrepreneuraidd a chreadigol yn eu dysgu.

Gwybodaeth am yr ysgol

Ysgol gyfun fawr gymysg 11-16 cyfrwng Saesneg yng Nghastell-nedd Port Talbot yw Ysgol Gyfun Dŵr-y-Felin. Mae ganddi 1,134 o ddisgyblion ar y gofrestr. Mae tua 14% o ddisgyblion yn byw yn y 20% o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru, ac mae tua 18% o ddisgyblion yn gymwys am brydau ysgol am ddim. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion o gefndiroedd gwyn Prydeinig ac ychydig iawn ohonynt sydd o grwpiau ethnig lleiafrifol. Mae gan ryw 26% o ddisgyblion anghenion dysgu ychwanegol, sydd ychydig uwchlaw'r cyfartaledd cenedlaethol.

Mae'r ysgol yn 'ysgol arloesi dysgu proffesiynol' ar hyn o bryd. Mae datganiad cenhadaeth yr ysgol yn cyd-fynd â phedwar diben y cwricwlwm i Gymru.

Cyd-destun a chefndir yr arfer effeithiol

Mae'r adran addysg grefyddol yn Ysgol Gyfun Dŵr-y-Felin yn adran flaengar sy'n ceisio arloesi yn ei dulliau addysgu yn barhaus er mwyn gwella profiadau dysgu'r disgyblion. Yng nghynllun datblygu'r adran, nododd arweinwyr fod angen cefnogi nod yr ysgol i ddatblygu dysgwyr uchelgeisiol a medrus sy'n entrepreneuraidd a chreadigol yn eu dysgu. Yn dilyn ymgynghori â phob aelod o staff yn yr adran, penderfynodd yr arweinwyr roi ymreolaeth i'r disgyblion gynllunio a chreu cyfres o wersi ar thema benodol. Cynlluniwyd y dull hwn i alluogi diddordebau a syniadau'r disgyblion i fod yn ganolog i'w dysgu, gan roi cyfrifoldeb iddynt am yrru eu cynnydd eu hunain ymlaen a datblygu medrau ar gyfer dysgu gydol oes.

Disgrifiad o'r gweithgaredd/strategaeth

Annog, cymell ac ymgysylltu â disgyblion trwy addysgu a dysgu effeithiol sydd wrth wraidd cynllunio cwricwlwm yr ysgol. Yn ystod tymor yr hydref 2017, ffocws allweddol yr adran addysg grefyddol oedd darparu cydbwysedd lle caiff datblygu medrau ei gynorthwyo trwy gynnwys pwnc a'i gefnogi gan brofiadau dysgu dilys.

I ddechrau'r prosiect, rhoddodd athrawon deitl y ffocws thematig i ddisgyblion yn seiliedig ar 'Arwyr a Dihirod' a'r gofyniad am ganlyniad asesedig ar ddiwedd yr ymweliad. Yn dilyn hyn, fe wnaeth athrawon roi disgyblion mewn grwpiau gallu cymysg a chymysg o ran rhywedd i benderfynu ar weledigaeth ar gyfer eu canlyniad. Dewiswyd y grwpiau gan yr athro ar sail herio disgyblion i weithio gydag amrywiaeth o wahanol

ddisgyblion. Yn eu grwpiau, bu disgyblion yn trafod y medrau y byddai eu hangen arnynt i gwblhau'r dasg. Fe wnaethant gytuno ar feini prawf llwyddiant ar gyfer yr asesiad hefyd, i'w cynorthwyo i gyflawni eu canlyniad. Trwy ymchwil annibynnol, canolbwyntiodd bob grŵp ar agwedd wahanol o fewn y thema, gan edrych ar bobl sydd â chefndir crefyddol ac sydd wedi gwneud pethau arwrol neu a ddaeth yn fwy arwrol o ganlyniad i dröedigaeth grefyddol. Roedd hyn yn gweddu i ddiddordeb y disgyblion a llwyddodd i gadw eu cymhelliant i ddysgu. Dewisodd disgyblion astudio Martin Luther King Jnr., Nicky Cruz a Stanley Williams. Hefyd, dewisodd pob aelod o'r grŵp eu rolau eu hunain, sef arweinydd, ymchwilydd, trefnydd, arbenigwr TGCh, datblygwr adnoddau a holwr. Roedd pob rôl yn gweddu i ddiddordebau'r disgybl unigol. Rhoddodd yr athrawon gyfle i ddisgyblion ddangos eu dealltwriaeth trwy ofyn iddynt gwblhau ateb cytbwys ac arfarnol a oedd yn ymgorffori cynnwys crefyddol yn ogystal ag asesu eu medrau arfarnol a dadansoddol. Dechreuodd pob gwers gyda'r athro yn galw i gof wersi blaenorol trwy ddefnyddio cwestiynau treiddgar. Arfarnodd disgyblion y medrau blaenorol yr oeddent wedi'u datblygu, ac wedyn, dewison nhw yn annibynnol fedrau y byddent yn canolbwyntio arnynt am y wers benodol honno a oedd yn cefnogi eu meini prawf llwyddiant.

Hwylusodd yr athrawon y dysgu trwy awgrymu a thrafod strategaethau ymhlith grwpiau a thrwy sesiynau llawn defnyddiol. Bu disgyblion yn cydweithio ac roedd grwpiau yn gystadleuol ymhlith ei gilydd wrth iddynt ymdrechu i gyflawni'r canlyniad gorau.

Trwy gydol y tymor, roedd cymhelliant, brwdfrydedd ac ymgysylltiad gan yr holl ddisgyblion yn rhagorol ac awgrymodd adborth y disgyblion mai'r dull ymreolaethol ac annibynnol yw'r hyn roeddent yn ei fwynhau fwyaf ynglŷn â'r dysgu.

Effaith ar ddarpariaeth a safonau

Y newid mwyaf a welodd athrawon oedd cyfranogiad gwell disgyblion mewn addysg grefyddol o gymharu â dull mwy penodol o ddysgu. Enillodd disgyblion fwy o wybodaeth hefyd am gredoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol a'r berthynas rhwng credoau pobl a'u gweithredoedd, na mewn blynyddoedd blaenorol. Rhoddodd athrawon gyfle i ddisgyblion arfarnu'r hyn yr oeddent wedi'i gael o'r profiad. Y prif ganlyniad oedd eu bod yn hoffi'r cyfle i ddewis sut maent yn dysgu mewn gwersi addysg grefyddol a'r ffaith fod mwy o gyfle i weithio'n annibynnol, gan ddefnyddio amrywiaeth o ffynonellau gwybodus er mwyn cyflwyno eu tystiolaeth.

Yn dilyn y dull hwn, rhoddodd athrawon gyfle wedyn i ddisgyblion ddewis eu testun am y tymor nesaf a'u galluogi i awgrymu syniadau ar gyfer gyrru eu dysgu ymlaen ymhellach. Mae'r ysgol yn bwriadu ymestyn y dull hwn o ddysgu yn y dyfodol.

Astudiaeth achos 2: Ysgol Gynradd Plasmarl: Datblygu medrau addysg grefyddol gan ddefnyddio cyd-destunau go iawn

Gwybodaeth am yr ysgol

Mae Ysgol Gynradd Plasmarl yn Abertawe. Mae gan yr ysgol 164 o ddisgyblion, gan gynnwys 29 o ddisgyblion rhan-amser yn y dosbarth meithrin. Mae tua 45% o ddisgyblion yn gymwys am brydau ysgol am ddim. Mae hyn ymhell uwchlaw'r cyfartaledd cenedlaethol. Mae Saesneg yn iaith ychwanegol i ryw 17% o ddisgyblion. Mae'r ysgol yn nodi bod gan ryw 49% o ddisgyblion anghenion dysgu ychwanegol. Mae hyn yn uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol.

Cyd-destun a chefndir yr arfer ddiddorol

Roedd uwch arweinwyr am sicrhau bod y cwricwlwm yn datblygu medrau llythrennedd a TGCh disgyblion ar draws maes dysgu a phrofiad y dyniaethau, a darparu cyd-destunau ysgogol a go iawn y gall disgyblion ddatblygu a chymhwyso eu dysgu ynddynt. Nod athrawon yw cymhwyso'r egwyddorion addysgegol a nodwyd yn Dyfodol Llwyddiannus wrth gynllunio eu haddysgu a'u dysgu, i sicrhau bod y gweithgareddau'n ymwneud yn uniongyrchol â phedwar diben y cwricwlwm newydd.

Disgrifiad o'r gweithgaredd/strategaeth

Mae athrawon yn deall pwysigrwydd datblygu medrau disgyblion yng nghyd-destun cynnwys pwnc y dyniaethau. O ganlyniad, mae'r ysgol yn gwerthfawrogi'r angen am gyd-destun perthnasol i ddatblygu medrau o'r fath ynddo, gan alluogi disgyblion i wneud cysylltiadau rhwng eu dysgu eu hunain a'r byd go iawn.

Mae'r dull hwn yn seiliedig ar yr athroniaeth y dylai disgyblion dderbyn cwricwlwm eang a chreadigol sy'n datblygu eu medrau (pynciol a thrawsgwricwlaidd), cysyniadau, gwybodaeth a dealltwriaeth.

Yn eu gwers addysg grefyddol, bu disgyblion yn trafod materion yn Myanmar gan ddefnyddio gwybodaeth yr oeddent wedi ei chlywed yn y newyddion. Cododd y wers lawer o gwestiynau a anogodd y disgyblion i feddwl yn greadigol. Roedd disgyblion yn awyddus i ddysgu mwy ac eisiau rhannu mwy o wybodaeth. Penderfynodd yr athro a'r disgyblion ganolbwyntio ar argyfwng Myanmar yn ystod amser athroniaeth a myfyrio.

Trefnodd yr athrawes amrywiaeth o weithgareddau llythrennedd, gan gynnwys ysgrifennu cytundebau heddwch, cymharu Islam a Bwdhaeth a defnyddio gridiau meddwl wrth edrych ar ffotograffau. O ganlyniad i gyfleoedd ymchwil effeithiol, llwyddodd disgyblion i gyfuno amrywiaeth o destun, delwedd, sain, animeiddiad a fideo yn annibynnol i gynhyrchu cyflwyniad amlgyfrwng ar y cyd. Fe wnaethant gyflwyno eu gwaith i ddisgyblion eraill yng nghyfnod allweddol 2. Darparodd y gweithgaredd hwn gynulleidfa go iawn, a diben ar gyfer dysgu'r disgyblion.

Sicrhaodd y gweithgareddau fod y disgyblion yn gallu elwa ar wybodaeth ddilys, o ansawdd da o ystod o ffynonellau i ymchwilio i Islam a Bwdhaeth, gan roi dealltwriaeth well iddynt o'r gwerthoedd a'r egwyddorion a arddelir

gan y ddwy grefydd. O ganlyniad, dylanwadodd hyn ar ddysgu gartref, gan fod disgyblion wedi eu cymell i wylio'r newyddion ac ymddiddori mewn materion cyfoes ynglŷn â datblygiadau yn Myanmar.

Deilliodd cyfleoedd i ddisgyblion fynegi eu safbwyntiau o drafodaethau am y gwleidydd Aung San Suu Kyi. Bu'r disgyblion yn trafod y pryder cyffredinol am ei diffyg gweithredu wrth ddelio â dioddefaint poblogaeth y Rohingya Mwslimaidd yn Myanmar.

Mae'r ysgol yn datblygu'r dull hwn ar draws yr holl feysydd dysgu a phrofiad erbyn hyn, ac mae'n nodi cyfleoedd dysgu rhwng y gwahanol feysydd dysgu a phrofiad.

Effaith ar ddarpariaeth a safonau

O ganlyniad i'r dull hwn o ddysgu, mae'r ysgol wedi sylwi bod llawer o ddisgyblion wedi magu hyder wrth weithio gyda'u cyfoedion. Mae llawer o ddisgyblion wedi gwella eu medrau datrys problemau mewn gwersi addysg grefyddol trwy drafod a myfyrio. Mae llawer o ddisgyblion yn gwneud cynnydd cryf, gan alw gwybodaeth flaenorol i gof yn effeithiol a chymhwyso'r wybodaeth hon i gefnogi eu barn a'u safbwyntiau. Mae'r dull hwn o ddysgu wedi helpu creu disgyblion ymholgar a brwdfrydig sy'n cymryd mwy o gyfrifoldeb am eu dysgu. Yn ychwanegol, mae gan lawer o ddisgyblion wybodaeth gryfach am Islam a Bwdhaeth a gwerthfawrogiad gwell o'r modd y mae credoau yn ysgogi ymddygiad.

Mae staff yn Ysgol Gynradd Plasmarl wedi rhannu'r arfer hon â sawl ysgol arall. Mae'r pennaeth a'r dirprwy bennaeth wedi cymryd rhan mewn hyfforddiant HMS ac wedi rhannu agweddau ar y gwaith gyda grŵp staff o ysgol mewn clwstwr gwahanol i'w clwstwr nhw eu hunain.

Geirfa

CPA	Cynllunio, paratoi ac asesu. Hawl athrawon i amser digyswllt. Mae rhywun arall yn addysgu ei ddosbarth/dosbarth yn ystod yr amser hwn.
CYSAG	Cyngor Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol. Mae CYSAGau yn gyfrifol yn gyfreithiol am gynghori awdurdodau lleol ar addysg grefyddol ac addoli ar y cyd. Rhaid i bob awdurdod lleol gael CYSAG.
Dyletswydd Atal	Y Ddyletswydd Atal yw'r ddyletswydd yn Neddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 sydd ar awdurdodau penodol, wrth arfer eu swyddogaethau, i roi ystyriaeth briodol i'r angen i atal pobl rhag cael eu denu i derfysgaeth.
Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd (FfLlRh)	Fframwaith medrau yw hwn a ddatblygwyd gan Lywodraeth Cymru. Daeth yn statudol mewn ysgolion o fis Medi 2013. Mae wedi'i gynllunio i helpu athrawon i ymgorffori llythrennedd a rhifedd ym mhob maes pwnc.
MDPh	Maes dysgu a phrofiad. Mae chwe MDPh yn y Cwricwlwm newydd i Gymru, fel y nodir yn Dyfodol Llwyddiannus.
Pedwar Diben Craidd	Mae Dyfodol Llwyddiannus (Donaldson, 2015) yn nodi'r angen am ddibenion cyffredin sy'n treiddio trwy'r cwricwlwm ac yn hyrwyddo dyheadau uchel a phenderfyniad i gyflawni. Y pedwar diben craidd hyn yw bod plant a phobl ifanc yn datblygu i fod: • yn ddysgwyr uchelgeisiol, galluog, sy'n barod i ddysgu drwy gydol eu hoes • yn gyfranwyr mentrus, creadigol sy'n barod i chwarae eu rhan yn llawn yn eu bywyd a'u gwaith • yn ddinasyddion egwyddorol, gwybodus yng Nghymru a'r byd • yn unigolion iach, hyderus sy'n barod i fyw bywyd boddhaus gan wireddu eu dyheadau fel aelodau gwerthfawr o gymdeithas
Ysgolion arloesi	Ysgolion sy'n gweithio gyda Llywodraeth Cymru ar hyn o bryd i ddatblygu ac arbrofi â chwricwlwm newydd i Gymru

Niferoedd – meintiau a chyfrannau

bron pob un =	gydag ychydig iawn o eithriadau
y rhan fwyaf =	90% neu fwy
llawer =	70% neu fwy
mwyafrif =	dros 60%
hanner =	50%
tua hanner =	yn agos at 50%
lleiafrif =	islaw 40%
ychydig =	islaw 20%
ychydig iawn =	llai na 10%

Cyfeiriadau

Adran Addysg y Swyddfa Gymreig (1994) *Religious Education and Collective Worship.* Caerdydd: Y Swyddfa Gymreig. [Ar-lein]. Ar gael o: http://www.wasacre.org.uk/publications/wag/E-circular10-94.pdf [Defnyddiwyd 9 Ebrill 2018]

Donaldson, G. (2015) *Dyfodol Llwyddiannus: Adolygiad Annibynnol o'r Cwricwlwm a'r Trefniadau Asesu yng Nghymru.* Caerdydd: Llywodraeth Cymru. [Ar-lein]. Ar gael o: http://gov.wales/docs/dcells/publications/150225-successful-futures-cy.pdf [Defnyddiwyd 16 Mai 2017]

Estyn (2013) *Addysg grefyddol mewn ysgolion uwchradd.* Caerdydd: Estyn. [Ar-lein]. Ar gael o: https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/RE%20in%20secondary%20schools.pdf [Defnyddiwyd 8 Mai 2017]

Llywodraeth Cymru (2013) *Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd Cenedlaethol.* Caerdydd: Llywodraeth Cymru. [Ar-lein]. Ar gael o: http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/130415-lnf-guidance-cy.pdf [Defnyddiwyd 25 Ebrill 2018]

Llywodraeth Cymru (2018) *Rhestr cyfeiriadau ysgolion.* Caerdydd: Llywodraeth Cymru. [Ar-lein]. Ar gael o: https://gov.wales/statistics-and-research/address-list-of-schools/?skip=1&lang=cy [Defnyddiwyd 25 Ebrill 2018]

Llywodraeth Cynulliad Cymru (2008) *Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed yng Nghymru*. Caerdydd: Llywodraeth Cynulliad Cymru. [Ar-lein]. Ar gael o: http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/130426-re-national-exemplar-framework-cy-v2.pdf [Defnyddiwyd 4 Medi 2017]

Llywodraeth EM (2015) *Canllawiau Diwygiedig ar y ddyletswydd Atal ar gyfer Cymru a Lloegr.* Llundain: Llywodraeth EM. [Ar-lein]. Ar gael o: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/445977/3799_Revised_Prevent_Duty_Guidance__England_Wales_V2-Interactive.pdf [Defnyddiwyd 13 Chwefror 2018]

Prydain Fawr (1988) *Deddf Diwygio Addysg 1988*. Pennod 40. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi

Prydain Fawr (1998) *Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998.* Pennod 31. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi

Prydain Fawr (2005) *Deddf Addysg 2005.* Pennod 18. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi

Prydain Fawr (2015) *Deddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015.* Pennod 6. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi